Літаратурная Беларусь

Выпуск №4 (140)
(красавік)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ
Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org
novychas.by

Змест

Міхась Зізюк: «Пісьменнік павінен любіць тое, пра што піша»

— Шаноўны Міхась Міхайлавіч, Вы жывяце і працуеце ў Навагрудку. Распавядзіце пра літаратурны працэс у першай сталіцы ВКЛ. На творы якіх аўтараў-землякоў вы параілі б звярнуць асаблівую ўвагу чытачам?

— Я жыву і працую ў Навагрудку з 1993 года, але як пісьменнік стаўся значна пазней, недзе ў 2005–2007 годзе. Жыццё склалася так, што амаль дзесяць гадоў пасля заканчэння школы служыў у Расіі. Я ніколі не марыў стаць пісьменнікам, хоць пісаць цягнула з дзяцінства. Нават калі вярнуўся ў Беларусь, я не адразу прыйшоў да літаратуры. У мяне быў свой, часам няпросты, шлях да ўсведамлення беларускасці. Дзякаваць Богу, ён адбыўся. Што да сёняшняга дня Навагрудчыны літаратурнай, то горад мае ў складзе Саюза беларускіх пісьменнікаў таленавітую паэтку Святлану Абдулаеву і мяне. Шчыра кажучы, няшмат ведаю пра сучасных выхадцаў з Навагрудчыны. Магу ўзгадаць пісьменніка і літаратуразнаўцу Яўгена Лецку, паэта Змітра Арцюха, пэўны час жыла і працавала ў Навагрудку пісьменніца Таіса Супрановіч. У раённай газеце друкуюцца вершы некаторых мясцовых паэтаў. Сярод іх вызначыў бы шчырыя і таленавітыя вершы Марыі Быт. Цікавыя і змястоўныя матэрыялы друкуе дырэктар музея Адама Міцкевіча Мікалай Гайба. Ён — аўтар некалькіх кніг пра геніяльнага паэта, іх параіў бы прачытаць. Святлана Абдулаева і я ладзім імпрэзы з нагоды выдання сваіх кніг. Прэзентацыя маёй кнігі «Планктон» прайшла ў ліпені 2017 года ў актавай зале аграрнага каледжа. У лістападзе ў раённай бібліятэцы было арганізавана некалькі прэзентацый кнігі для дзяцей «Энерджы і дзеці з 5 «А»». А супрацоўнікі бібліятэкі зрабілі невялікі спектакль па матывах гэтай казкі. Таксама я выязджаў з выступамі ў Дзятлава, Карэлічы і Іўе. У лістападзе Святлана Абдулаева выдала новы зборнік паэзіі, але гэтым разам на рускай мове. Вечарына адбылася ў карціннай галерэі мастака Кастуся Качана. У снежні ў раённай бібліятэцы адбылася пасмяротная прэзентацыя зборніка вершаў таленавітага самародка з Навагрудчыны Самсона Пярловіча, аўтара дзвюх прыжыццёвых кніг. Лёс не шкадаваў Самсона Георгіевіча, ён прайшоў ГУЛаг, але не скарыўся. Прэзентацыя

адбылася дзякуючы найперш тытанічнай працы Святланы Абдулаевай, таксама і супрацоўнікаў бібліятэкі. Усім параіў бы прачытаць яго шчырыя і пранікнёныя вершы, звярнуць увагу на творчасць Святланы Абдулаевай. Але ж на першым месцы, безумоўна, творчасць славутага Адама Міцкевіча. Яго паэзія бессмяротная.

— Нядаўна выйшла Вашая новая кніга «Планктон», у якой сабраныя творы розных жанраў: прыгодніцкія і містычна-фантастычныя аповесці, псіхалагічныя апавяданні і вандроўна-падарожныя нарысы. А якому жанру аддаяце перавагу і чаму?

— Кніга «Планктон», якая выйшла летась, — вынік працы не аднаго года. І тое, што туды ўвайшлі творы розных жанраў, не выпадкова. Мне цяжка аддаць перавагу нечаму аднаму. На фантастыцы я вырас, першы твор быў напісаны ў жанры фэнтэзі. Але нярэдка душа прагне іншага: непасрэднасці, шчырасці, апісальнасці. Хочацца раскрыць характары галоўных герояў, расказаць пра іх, знайсці для чытача нешта цікавае, а, магчыма, і нечаму навучыць. Люблю вёску, яе няспешнае ціхае жыццё, якое пахне дзяцінствам і любоўю да роднай зямлі. Люблю памарыць, павандраваць са сваімі героямі, пабываць з імі ў самых нечаканых месцах. Бывае, падкрадаецца сум і адзінота, яны спрабуюць загнаць цябе ў цёмны куток, туды, дзе туга адольвае і ўкрывае сэрца. Менавіта таму і пішуцца самыя розныя творы — сюжэтаў прыходзіць многа, хочацца ўсе іх рэалізаваць. А яшчэ не адпускае дзяцінства. У тыя гады я складаў казкі для сваіх братоў і сястры на цёплай бацькоўскай печы. Таму цяпер рэалізаваліся мары дзяцінства. І сёння ў стале чакаюць свайго часу дзве цудоўныя казкі, але на іх выданне няма сродкаў. Характар у мяне бурапенны і імклівы, як вясновая паводка, і, у той жа час, я адкрыты, шчыры і даверлівы. Хутчэй за ўсё, перавага будзе на баку мастацкай прозы ў стылі Васіля Уладзіміравіча Быкава. Гэта тое, да чаго я імкнуся. Але на гэты час я не магу сказаць, у якім жанры будзе наступны твор, бо ўсе жанры мне цікавыя. Мне таксама цікавая і блізкая аўтарская песня. Я пішу свае песні і выконваю іх пад гітару, а вучыўся гітары ў трыццаць восем. Пішу яшчэ і байкі.

Жыццё склалася так, што амаль дзесяць гадоў пасля заканчэння школы служыў у Расіі. Я ніколі не марыў стаць пісьменнікам, хоць пісаць цягнула з дзяцінства. Нават калі вярнуўся ў Беларусь, я не адразу прыйшоў да літаратуры. У мяне быў свой, часам няпросты, шлях да ўсведамлення беларускасці. Дзякаваць Богу, ён адбыўся

— Вы напісалі таксама дзве кнігі для дзяцей: «Янка, Шмурдзік, Бухматка ды іншыя» і «Энерджы і дзеці з 5 «А»». Якой, на Ваш погляд, павінна быць дзіцячая кніжка?

— Дзіцячы свет — гэта асаблівы свет. Мы вырастаем і забываем амаль усё тое, што хацелі ў дзяцінстве, пра што марылі, пра што думалі. Застаюцца толькі аскепкі ад той непасрэднасці і чысціні. На мой погляд, дзіцячая літаратура не павінна быць кан'юнктурнай, падладжвацца пад рэйтынгі і грошы. Яна павінна быць прасякнута любоўю, шчырасцю, дабрынёй, быць зразумелай, але і не спрошчанай. Безумоўна, значную ролю адыгрываюць малюнкі — не трэба забываць пра сілу дзіцячага ўяўлення. Мне здаецца, самая істотная рэч для дзіцячай кнігі адна: пісьменнік павінен любіць тое, пра што піша. Дзеці адчуваюць гэта на падсвядомым узроўні. А для беларускамоўнай дзіцячай літаратуры самае галоўнае — гэта падтрымка дзяржавы, інакш у хуткім часе можа стацца так, што яе не будзе каму чытаць.

— Каго Вы лічыце сваімі настаўнікамі ў літаратуры, творчасць якіх пісьменнікаў найбольш паўплывала на станаўленне Вас як творцы?

— Беларуская літаратура багатая на таленавітых людзей. І гэта прытым, што самых лепшых знішчылі ў 1937 годзе. Але прабілася новае, не менш таленавітае, пакаленне. Я зачытваўся творамі Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Віктара Казько, Вячаслава Адамчыка, Івана Мележа, люблю творы Віктара Карамазава, Анатоля Кудраўца, Генрыха Далідовіча, Андрэя Федарэнкі, паэзію Янкі Купалы і Максіма Багдановіча. Я ўжо прызнаваўся, што да ўсведамлення сваёй беларускасці прыйшоў даволі позна. І па гэтай прычыне нямала «ўпусціў», не прачытаў многае з таго, што павінен быў прачытаць у свой час. На роднай мове пачаў пісаць толькі ў саракагадовым узросце. У правінцыйным Навагрудку не было творчых людзей з вопытам, не было таго, хто б параіў і навучыў. Нейкімі парадамі мне дапамаглі Віктар Казько, Андрэй Федарэнка, Яўген Лецка — з імі я перапісваўся, меў сякія-такія стасункі. Але самым лепшым настаўнікам былі кнігі Васіля Быкава і Уладзіміра Караткевіча. Найбольш блізкай для мяне стала проза Васіля Уладзіміравіча. Ягоная творчасць — гэта ўзор для сапраўднага пісьменніка. Настолькі шчымлівая і праўдзівая ён выпісвае людскія вобразы, характары і падзеі, настолькі тонка і трапна перадае драматызм сітуацыі, малюе псіхалагічныя партрэты, што чытач проста не можа застацца абыякавым. Ва Уладзіміра Караткевіча можна навучыцца многаму, найперш — самай шчырай любові да Беларусі, гонару за яе гісторыю, уменню захапіць чытача сваім стылем і сюжэтам. Я стараюся быць самім сабой і рухацца наперад, а астатняе пакажа час...

Гутарыў Алесь Сачанка

Прэмія «Дэбют»

Сталі вядомыя імёны пераможцаў прэміі «Дэбют» у намінацыях «Проза» і «Пераклад». Журы конкурсу сёлета вырашыла не ўручаць прэмію ў намінацыі «Паэзія».

Прэмія «Дэбют» уручаецца пераможцам ужо ў восьмы раз. Яе атрымліваюць (па меркаванні журы) лепшы празаік, паэт і перакладчык, узрост якіх не перавышае трыццаці пяці гадоў.

Сяргей Дубавец, сябар журы прэміі, сказаў у часе ўручэння ўзнагароды, што яго дэбют быў трыццаць пяць гадоў таму: «Я не ведаю, хто якую матывацыю меў, калі пісаў гэтыя кнігі. Нехта, магчыма, хацеў выдаць кнігу. Але што мне, чытачу, да гэтага? Магчыма, нехта хацеў атрымаць грошы. Добрая матывацыя, але што мне да яе? Калі я чытаў кнігі намінантаў на прэмію, то звяртаў увагу на тое, ці намагаўся аўтар здзівіць свет. Гэта насамрэч шчаслівыя выпадкі, калі ў кнігах дэбютантаў ты знаходзіш нешта, што застаецца з табой і далей. Усе прадстаўленыя кнігі напісаныя з беларускімі рысамі. Гэта важна. Далей людзі могуць пісаць пра што заўгодна. Але важная сённяшняя закваска, бо без яе яны не змогуць стаць літаратарамі сусветнага ўзроўню».

Усе намінанты на прэмію прачыталі са сцэны фрагменты са сваіх перакладаў і мастацкіх твораў.

Лаўрэаткай прэміі «Дэбют» у намінацыі «Проза» стала Зараслава Камінская — за кнігу «Русалкі клічуць».

У намінацыі «Пераклад» лаўрэатам стала тры перакладчыцы: Наталля Бінкевіч, Ганна Комар і Юля Цімафеева — за кнігу «Чарльз Букоўскі. Святло, і паветра, і месца, і час».

У намінацыі «Паэзія» не было вылучана лаўрэатаў. Марыйка Мартысевіч як сябра журы патлумачыла гэта тым, што, па-першае, сярод намінаваных аўтараў журы не пачула істотнага голасу ў паэзіі, па-другое, было прадстаўлена толькі тры кнігі.

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч сказаў, што сёлета большая ўвага надавалася празаічным кнігам, якія выдаваліся як вынік працы маладых літаратараў у Школе маладога пісьменніка. Магчыма, гэты факт абумовіў малую колькасць паэтычных твораў, якія ўдзельнічалі ў конкурсе.

Але журы вырашыла скарыстаць магчымасцю спецпрэміі, якая прапісана ў статуце. Ёй узнагародзілі Ігара Кулікова «за маштабнасць і адвагу ў перакладніцкіх праектах, адкрыццё новых магчымасцяў і вымярэння мовы». Ігар пераклаў з санскрыту кнігу «Рыгведа. Кола І».

Пераможцы прэміі ў кожнай з намінацыяў атрымалі чэк ад Фонду «Вяртанне» на суму, эквівалентную 2000$.

Сёлета ў журы прэміі ўвайшлі Ігар Бабкоў, Міхал Бараноўскі, Павал Бераговіч, Марына Весялуха, Сяргей Дубавец, Марыя Мартысевіч і Усевалад Сцебурака.

Прэмія «Дэбют» імя Максіма Багдановіча была заснаваная ў 2010 годзе Дабрачынным фондам «Вяртанне», Саюзам беларускіх пісьменнікаў і Беларускім ПЭН-цэнтрам. Сярод папярэдніх пераможцаў прэміі — Віталь Рыжкоў, Андрусь Горват, Наталка Харытанюк, Антон Францішак Брыль, Віктар Марціновіч, Андрэй Адамовіч, Міхал Бараноўскі, Адэля Дубавец, Ганна Янкута, Уладзь Лянкевіч, Кацярына Оаро, Кацярына Маціеўская, Аляксей Палачанскі, Таццяна Нядбай, Анатоль Івашчанка, Святлана Рогач і інш.

Вікторыя Чаплева

Стыпендыя імя Магдалены Радзівіл

Абвешчаныя імёны лаўрэатак Стыпендыі імя Магдалены Радзівіл для пісьменніц і перакладчыц. Яе атрымалі Вера Бурлак (Жыбуль) з Мінска, Ірына Дашына (Берасце) і Наста Кудасава (Рагачоў).

Стыпендыя імя Магдалены Радзівіл для пісьменніц і перакладчыц

Стыпендыя імя Магдалены Радзівіл была заснаваная ў 2017 годзе Саюзам беларускіх пісьменнікаў. У Склад Рады Стыпендыі ўвайшлі: Святлана Алексіевіч (старшыня Рады), Уладзімір Арлоў, Алена Макоўская, Барыс Пятровіч (Сачанка) і Юлія Чарняўская.

Стыпендыяткамі 2017 года былі Таццяна Барысік (Магілёў), Алена Брава (Барысаў) і Дар'я Ліс (Смаргонь).

«Новы замак»-2017

Выйшаў у свет літаратурны альманах «Новы замак» Гарадзенскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў. Гэта ўжо шосты выпуск альманаха.

Укладальнік «Новага замка» — пісьменнік Янка Трацяк. Альманах даволі разнастайны па літаратурных жанры. Ён парадуе ўсіх, хто цікавіцца паэзіяй, прозай, перакладамі, літаратуразнаўствам, эпісталярыем і гумарам. З новымі празаічнымі творамі чытачоў пазнаёмяць Віктар Варанец, Аркадзь Ліцьвін, Анатоль Брусевіч, Валянцін Дубатоўка, Віктар Сазонаў, Міхась Зізюк і Леанарда Юргілевіч.

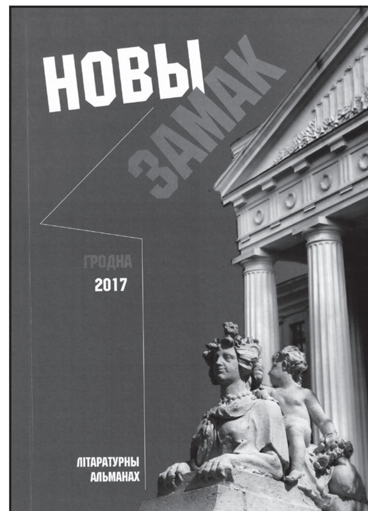
З «Сінімі вершамі» (трохрадкоўямі) упершыню ў альманаху выступае гарадзенскі літаратар Уладзімір Хільмановіч. Гэта філасофскія радкі пра нашае жыццё:

Кволы прамень надвячорка,
Боль слізгануў па мінулым,
Тонкія рысы надзеі.

Альжбета Кеда вынесла на суд чытачоў казкі, якія зацікавяць і дарослых, і юных чытачоў. А прафесар Аляксей Пяткевіч прыгадвае хлапчукоў ваенных гадоў. Сяргей Чыгрын напісаў успаміны пра Петруся Макаля, Зоську Верас і Рудольфа Пастухова, а таксама публікуе невядомы ліст жонкі Янкі Купалы да Аляксанда Жыткевіча з вёскі Вялікая Кракотка Слонімскага раёна.

Да 80-годдзя Данугы Бічэль Анатоль Брусевіч разглядае тры перыяды ў паэзіі «матулі гарадзенскага літпрацэсу», а да 70-годдзя Юркі Голуба Рычард Бялячыц напісаў артыкул пра яго творчасць «Палёт Голуба».

Добра прадстаўлены ў альманаху і пераклады. На беларускую мову перакладзены вершы Ганны Ахматавай, Эн Бронтэ, Мікалая Гумілёва, Адама Міцкевіча і Тадэвуша Міціньскага, Барыса Пастарнака і Уільяма Эрнэст Хенлі. Вершы гэтых паэтаў пераствapылі па-беларуску Аліна Паўлоўская, Галіна Самойла, Святлана Абдулаева і Анатоль Брусевіч.

Альманах «Новы замак» публікуе і шэраг іншых цікавых і новых літаратурных твораў і даследаванняў.

Барыс Баль, «Радыё Рацыя»

Зараслава Камінская: «Я здзейсніла сваю мару»

Прэстыжную прэмію маладая пісьменніца Зараслава Камінская атрымала за першую кнігу пра мастачку-прымітывістку Алену Кіш, імя якой доўгі час было страчаным для Беларусі.

Яе аповесць «Русалкі клічуць» (якая выйшла ў кніжнай серыі Саюза беларускіх пісьменнікаў «Пункт адліку») — сінтэз мастацкай фантазіі з дакладнымі гістарычнымі фактамі. Алена Кіш была творчай вандроўніцай, хадзіла па вёсках і малявала дываны, часамі нават за ежу. Яе талент пачалі ўсхваляць толькі пасля смерці, якая таксама была трагічнай — мастачка ўтапілася.

Пра асобу беларускай мастачкі Алены Кіш беларуская пісьменніца Зараслава Камінская даведалася не так даўно. Сама здзіўляецца: думала, што шмат ведае пра беларускую культуру, а тут такое адкрыццё... Пачала капаць глыбей і адкрыла цэлы таямнічы свет наіўнага мастацтва. Многія чытачы казалі, што да з'яўлення гэтага выдання нават не ведалі пра існаванне такога накірунку ў Беларусі. Таму напісанне кнігі было не выпадковасцю, а, хутчэй, заканамернасцю.

Каб паступіць на другі год навучання ў Школе маладога пісьменніка (праект Саюза беларускіх пісьменнікаў, — «Sputnik»), трэба было прапанаваць ідэю твора, і Зараслава вырашыла зрабіць падарунак перш за ўсё сабе.

«Алена з'яўляецца ўвасабленнем мастака з даволі распаўсюджаным лёсам — яе працы былі не прызнаныя пры жыцці. Менавіта таму яна цікавіла мяне як асоба і сімвал складанага лёсу мастака», — кажа маладая пісьменніца пра гераіню сваёй містычна-дэтэктыўнай аповесці.

Трактаваць назву аповесці нават сама аўтарка не можа адназначна.

Па-першае, русалкі — гэта міфічныя дзяўчыны, якія самастойна інсуюць у творы. Па-другое, з русалкай Зараслава параўноўвае і саму Алену Кіш. Увогуле, русалка — гэта дваістая істота ў беларускай міфалогіі, бо бываюць русалкі тапельцы ці ахвяры, а бываюць пачвары, якія самі забіваюць людзей.

«Русалкі клічуць — гэта нават крыху пра мяне, бо, напісаўшы гэтую кнігу, я здзейсніла сваю мару, чаго не магла зрабіць доўгі час. Можна сказаць, што, зрабіўшы гэта, я адгукнулася на покліч сваёй мары», — тлумачыць Зараслава і кажа, што яе кніга — пра пошук моцы, пра адхіленне ад стэрэатыпаў і нежаданне ісці па звычайным для жанчыны шляху.

Пісаць Зараслава пачала на журфаку, але пасля «завучылася» і доўгі час была толькі чытачом. Вярнуцца на шлях пісьменніца-рэкламістка з Наваполацка вырашыла, калі даведалася пра Школу маладога пісьменніка. Цягам першага года пісала невялічкія апавяданні, на другім годзе вырашыла здзейсніць мару аб кнізе.

«Для мяне гэта цікавы досвед, таму што доўгі час я не пісала нічога, акрамя канцэпцый і рэкламных тэкстаў. Вельмі рада, што атрымалася. І ўжо тое, што кнігу надрукавалі — было асабістай перамогай», — усміхаецца дзяўчына.

«Сучасная беларуская літаратура проста цудоўная. Яна шматгранная, у ёй вельмі шмат таленавітых пісьменнікаў. Толькі шкада, што яна не папулярная сярод вялікай колькасць чытачоў», — распавядае Зараслава.

Яна мяркуе, што гэта праблема любой літаратуры на постсавецкай прасторы, бо ў нас няма такога ж добрага маркетынгавага падыходу, як, напрыклад, у Заходняй Еўропе.

«Мне падаецца, беларуская літаратура вартая таго, каб яе чыталі. Гэта важна не для пісьменнікаў, а, перш за ўсё, для чытачоў, бо знаёмства з беларускай літаратурай — унікальны досвед, якога не атрымаеш ні з рускай літаратуры, ні з замежнай, ні з кіно. Гэта нешта асабістае і пра цябе», — падкрэслівае аўтарка...

«Кожны павінен займацца сваёй справай: пісьменнік піша, а выдавецтва займаецца распаўсюджваннем яго кнігі», — падсумоўвае Зараслава.

Яшчэ адна прычына праблем у літаратуры — непапулярнасць мовы, але тут адзінае, што можа зрабіць пісьменнік — працаваць, ствараць моўнае асяроддзе і паказваць яе прыгажосць, каб людзям хацелася размаўляць, чытаць і пісаць па-беларуску, бо «няведанне мовы — гэта абкраданне сябе».

«Чалавек разам з беларускай мовай губляе нешта безэквівалентнае. Гэта няма чым замяніць, таму я хачу, каб мае будучыя дзеці абавязкова ведалі беларускую мову», — кажа Зараслава.

Яе бацькі, дарэчы, з Украіны, але гэта не перашкаджае ім чытаць беларускамоўныя творы дачкі і вучыць па іх мову...

Паводле «BelSputnik»

З нізкі «Уладзевы гісторыі»

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

Прачуханкі

Адзін час Галіна Іванаўна А., педагог-гісторык паводле адукацыі, мела пасаду, якая адзначалася ў яе працоўнай кніжцы запісам доўгім і мудрагелістым: «Кіраўнік арганізацыйнай групы па стварэнні музея гісторыі жаночай адукацыі ў Беларусі». Музей той ствараўся ў адзінай у краіне Жодзінскай жаночай гімнаіі.

Аднаго дня запрасіла Галіна Іванаўна ў гімназію на літаратурна-мастацкую імпрэзу ўраджэнца горада па-над Плісою Уладзіміра С. з ягонымі калегамі.

Актавая зала жаночай (пісьменнікі аніяк не маглі ўцяміць, чаму завецца яна жаночай, а не дзявочай, бо вучацца ў ёй усё ж дзяўчаты?) гімназіі была паўнюсенькая.

Галіна Іванаўна распачала імпрэзу — павітала ўсіх прысутных і стала прадстаўляць гасцей.

Спачатку назвала земляка, мастака і пісьменніка Уладзіміра С., які ў свой час вучыўся ў будынку гімназіі, што належаў тады сярэдняй школе №3.

—У нас у гасцях таксама, — працягвала вядоўца, — перакладчык, паліглот і педагог, грамадскі дзеяч, экс-дэпутат Вярхоўнага Савета нашай краіны Лявон Пятровіч Баршчэўскі!

Гімназічная ідэалагіня, платынавая бландзінка Людміла Б., якая прыпазнілася, а таму стаяла ў дзвярах, бо не магла праціснуцца да сталоў, за якімі размясціліся госці, схапілася за галаву.

«Уй, блін! — чыталася ў яе на вуснах. — Каго запрасілі?!»

Калі аціхлі чарговыя гарачыя воплескі гімназістак, Галіна Іванаўна прадоўжыла:

— Мы рады вітаць у нашай гасцiннай зале і Народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна!

Ідэалагіня зноў схапілася за галаву і паспрабавала нешта патлумачыць Галіне Іванаўне на мігах. Тая зглядзела, што Генадзь Мікалаевіч Бураўкін не спяшаецца адгукацца на яе прадстаўленне і падымацца з крэсла, а госці штось падказваюць ёй паўшэптам.

— Прабачце, дзяўчаты, прабачце і вы, дарагія госці! — нарэшце змікіціла яна, што змарозіла нейкую недарэчнасць, спахапілася і пастаралася выправіць сваю памылку: — Я вельмі хвалююся, а таму яшчэ раз перапрашаю. У нас у гасцях сёння — Народны паэт Беларусі Генадзь Бураўкін, аўтар тэкстаў такіх знакамітых песень, як «Завіруха» і «Калыханка»!

Гэтым разам давялося Генадзю Мікалаевічу падымацца і раскланьвацца, бо хіба ж можна не зваццa Народным паэтам аўтару добрага тузіна шлягераў, а таксама песні, якая штовечар гучыць для дзетак з тэлеэкранаў?!

Тым часам на твары ў ідэалагіні можна было прачытаць: «Ну, усё, капец! Калі не звольняць, дык атрымаю як мінімум добрай прачуханкі ў гарана ці нават у гарвыканкаме!»

Імпрэза ж прайшла ўдала і ў нечым нават будзёна: сталічныя госці пачыталі вершы і пераклады, адказалі на пытанні, падарылі біблiятэцы свае кнігі дый пацешыліся кветкам ад гімназістак.

Не змаглі літаратары прамінуць таго дня і гарадскую бібліятэку. Пагаварылі з яе супрацоўніцамі, пакінулі аўтографы на сваіх аўтарскіх кнігах, што знайшліся на паліцах і ў бібліятэчных фондах, а таксама сфатаграфаваліся на добры ўспамін разам з бібліятэкаркамі.

А праз некалькі тыдняў дазналіся сталічныя госці, што дырэктарка бібліятэкі, лаўрэат прэзідэнцкай прэміі «За духоўнае адраджэнне» Тамара Ч. выйшла з адпачынку і ўзняла гвалт, калі падначаленыя пахваліліся ёй нядаўняй імправізаванай сустрэчай і аўтографамі знакамітых пісьменнікаў:

— Ды вы што! Знайшлі каго запрашаць у бібліятэку, знайшлі каго прывячаць у храме культуры! Вы што, не ведаеце — гэта ж бэнээфаўцы, гэта ж апазіцыянеры! Праз тое нашы ўлады ім ні званняў, ні прэмій, ні пасадаў не даюць!

Raj

Два літаратары, суседзі па сталічным двары вярталіся з паседжання Рады пісьменніцкай суполкі, што праходзіла ў Сусветны дзень правоў чалавека і дзе чальцом творчага саюзу быў абраны і іх даўні сябра-мастак.

— Ну вось і вярнуліся мы ў свой Рай! — зазначыў малодшы, калі прамінулі яны каланаду перад Батанічным садам, збочылі праз арку з шумнага і ўвечары праспекта ў свой двор.

— Ну, ты, Уладзя, дык напраўдзе вяртаешся ў рай, да сваёй жоначкі Раі, — азваўся старэйшы.

— Але, калі як след разважыць, дык і двор наш можна ўважаць за райскі ці эдэмскі сад.

— Двор, і праўда, някепскі — вялікі, ад «Акадэмкнігі» да Батанічнага саду, і зялёны, быццам міні-парк. Кажуць, што ў ім раскашуе нямала кустоў і дрэў-экзотаў, якія, бывала, аказваліся лішнімі пры высадцы ў Батсадзе. Мне дык тут жывецца хораша і зручна — побач Дом друку, Акадэмія навук і Палац воднага спорту, а да станцыі метро, лічы, некалькі крокаў... Праўда, апошнімі гадамі кавярні і дарагія бутікі «з'елі» як мінімум тры прадуктовыя крамы. Ну ды гэта дробязь...

— Калі мецъ на ўвазе краму «1000 дробязяў», дык у нас іх пад бокам тысяча, — нібыта пагадзіўся са старэйшым калегам Уладзя, але паспрабаваў зноў заінтрыгаваць. — Але я, шаноўны Генадзь Мікалаевіч, меў на ўвазе найперш Рай з пазамінулага стагоддзя, пра які і сам дазнаўся толькі днямі...

— Ну дык не марудзь, раскажвай!

— Ды вось, агледзеў я ў інтэрнэце, на сайце «Нашай Нівы» польскамоўную мапу 1859 года. Там акурат на месцы нашага квартала пазначана нейкае паселішча, падпісанае як Raj. Зноў жа — дробязь, а прыемна!

— Дзіва што! Вось каб цяперашні парк Чалюскінцаў перайменаваць у Райскі парк, а яшчэ лепей — у Райскі сад!?

— Або хаця б аднавіць адну з гістарычных назваў — Камароўскі лес, лес Ваньковіча ці Камароўскі парк.

— І праўда, якое дачыненне маюць да Беларусі тыя, нібыта героі, чалюскінцы? — уздыхнуў спадар Генадзь і тут жа папрасіў: — Ты скінь мне на дыскету ці на флэшку той файл з мапаю.

— Магу хоць сёння пераслаць яго электроннай поштаю.

— Я, праўда, не дужа сябрую з найноўшай тэхнікай, але сын з дачкою дапамогуць разабрацца, расчытаць той рэбус.

— Я ўжо спрабаваў, але покуль што не ўдаецца. Не далі рады ні намеснік дырэктара Музея Мінска, гісторык Сяргей Тарасаў, ні даследчык землеўладанняў, у тым ліку Менска і Менскай губерні, Зміцер Дрозд. Кажуць яны, што мог нейкі дзівак іменаваць Раем свой фальварак або маёнтак, але... А ў мяне дык, калі думаю пра гэта, круціцца ў галаве даўняя пугачоўская песенька:

...Вы не верьте, что живу я,
как в раю,
И обходит стороной меня беда,
Точно так же я под вечер устаю
И грущу, и реву иногда...

— Ну, а каб, як кажуць сённяшнія маладзёны, жыццё раем не падавалася, зазначу, што і тут, у нашым Раі, не адно толькі ружовыя (і зялёныя!) фарбы.

— Што вы, Генадзь Мікалаевіч, хочаце гэтым сказаць?

— Ды хаця б тое, што зусім поруч, імаверна, на месцы цяперашняй Акадэміі мастацтваў шчыраваў знакаміты фінскі мастак і мысляр Алексантэры Ахола-Вало. Ён, дарэчы, не толькі ілюстраваў кнігі беларускіх пісьменнікаў, пачынаючы ад другога выдання «Новай зямлі» Якуба Коласа, а сам настолькі дасканала вывучыў беларускую мову, што нават пісаў на ёй мастацкія творы. Чуў пра такога?

Дазналіся сталічныя госці, што дырэктарка бібліятэкі, лаўрэат прэзідэнцкай прэміі «За духоўнае адраджэнне» Тамара Ч. выйшла з адпачынку і ўзняла гвалт, калі падначаленыя пахваліліся ёй нядаўняй імправізаванай сустрэчай і аўтографамі знакамітых пісьменнікаў

—Па-мойму, гадоў дзесяць жыў ён у Беларусі, а ў Віцебску вучыўся ў мастацкай школе Юдэля Пэна. Працаваў у часопісе «Беларускі піонэр», папярэдніку цяперашняй «Бярозкі», а таксама ў Інбелкульце, быў знаёмы з Казімірам Малевічам і Маркам Шагалам...

— Усё правільна. У 1930 годзе збудаваў ён «Храм гісторыі чалавечых пакутаў» вышынёю з твой цяперашні дом, ледзь не сяміпавярховік. У цэнтры яго стаяла шасціметровая статуя — гэткі Галіяф, алегорыя сусветнага бандытызму. А за роспісы там былі адлюстраванні разнастайных катаванняў ад старажытнасці да ягоных дзён XX стагоддзя. Фіна за тое называлі Мікельанджала камунізму. Не ведаю, радавацца ці не, але павільён той улетку сорак першага знішчылі нямецкія фашысты... Ну, а каб скончыць гаворку на мажорнай ноце, выкажу спадзеўку, што ў іншым, нябесным свеце, чакацьме нас рай, лепшы за гэты — тутэйшы і цяперашні...

Плывец

Паэт, празаік, перакладчык і публіцыст Янка С. лічыў сябе і за спрактыкаванага, моцнага плыўца, які нават у мора мог сам адплысціся на некалькі кіламетраў.

Але як мінімум двойчы надараліся з ім досыць крыўдныя, а ў нечым і небяспечныя чарнаморскія неспадзяванкі.

Аднае раніцы на досвітку выбраўся ён на Адэскі гарадскі пляж і ўпэўнена стаў адграбаць звыклым яму кролем, бо на моры не было відаць ані хвалі, а паверхня была як шкло.

Адкуль жа было ведаць харобраму плыўцу, што тым самым часам гаспадарыла там незаўважная і падспудная плынь?

Пазней здавалася плыўцу, што ўжо вяртаецца ён, грабе да таго месца на пляжы, дзе пакінуў ручнік, верхняе адзенне і абутак, але здолеў патрапіць на бераг толькі на далёкай гарадской ускраіне, ледзь не пад Куяльнікам.

Адэсіты паблажліва, але і з разуменнем пасміхаліся, калі пабачылі неабачлівага плыўца, які пераварыўся ў аўтобусе ў сухапутнага «зайца» і ехаў у адных толькі мокрых плаўках...

А другога разу яго вялікасць выпадак паджартаваў са спадара Янкі, калі задушлівым абхазскім надвячоркам зайшоў той у ваду на пляжы пры ўсесаюзным на той час Доме творчасці і адпачынку пісьменнікаў «Піцунда».

На поўдні прыцемкі гусцеюць імкліва, а таму плывец раз-пораз мусіў азірацца на бераг, дзе запаліліся ўжо агні ліхтароў на алеях, зацеплілася святло ў вокнах пансіянатаў, Дамоў адпачынку пісьменнікаў, журналістаў і кінематаграфістаў.

Але раптам, калі азірнуўся чарговы раз, адчуў плывец, што нават у прахалоднай марской вадзе праціла яго халодным потам: усе агні на беразе раптам згаслі!

«Мабыць, нейкая аварыя на электрападстанцыі! — ліхаманкава пранеслася ў галаве. — Але мне ад гэтага не лягчэй! Як зарыентавацца ў цемры, у якім накірунку плысці?! Калі наўздагад, дык магу і да Турцыі дапяць!»

Дзякаваць Богу, агні на беразе неўзабаве зноў запаліліся, і спадар Янка скіраваўся ўбок пляжа, дзе і даў сабе зарок адмовіцца ад начных заплываў.

У дарозе

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Мае самыя раннія і яркія ўспаміны звязаныя з дарогай. Вось мы з маці ў самалёце. Я — побач з маленькім круглым акенцам, што так нязвыкла называецца: ілюмінатар... Махіна разганяецца, хутка-хутка імчыцца па паласе, адрываецца ад яе, і пад намі ўжо вяршаліны дрэў. А яшчэ праз пяць хвілін — нібы ватныя, белыя калматыя аблокі. І ў дзірках паміж імі — вузенькія стужкі дарог, на якіх, падаецца, стаяць, а не едуць маленькія, быццам дзіцячыя машынкі-грузавічкі...

Мы з малодшай сястрой у аўто. Бацька — за рулём, побач з ім — маці, а мы — на задніх сядзеннях. Нам тут зрабілі «лежбішча», паклаўшы на падлогу вялізныя скруткі: намёт, коўдры, іншае начынне. Можна выцягнуцца ў поўны рост. Нам не цесна, а ўтульна і цікава: карцінкі за акном пастаянна мяняюцца, дарога ідзе то ў горку, то пад горку, і тады перад вачыма адкрываецца бліжэйшы пад'ём, ён та-а-акі высокі, круты, што здаецца, папярэднія машыны не ўз'язджаюць на яго, а запаўзаюць. Мы едзем на поўдзень, і прадчуванне сустрэчы з морам і чымсьці незвычайным соладка казыча ўяўленне...

А вось мы ўздымаемся па горным серпанціне. Вузенькая, крутая, звілістая, быццам цацачная дарога. Справа такі высокі абрыў, што аж глянуць страшна, а злева над намі навісаюць здаравенныя каменныя глыбы. Як толькі яны трымаюцца?

Цяпер мы дарослыя. Але тое адчуванне дарогі назаўжды зніталася з прадчуваннем шчасця. Калі абставіны доўга не дазваляюць кудысьці выбрацца, пабачыць новыя мясціны, гарады, горы, мора, я раблюся хворай, на мяне ўсё ціснe, і, падаецца, яшчэ трошкі — расплюшчыць канчаткова... Калі б раптам добры чараўнік сказаў мне: збірайся, праз гадзіну — вылет у Нью-Ёрк (Марока, Мехіка, Катманду), я была б гатовая праз пяць хвілін. Безумоўна, мы з мужам (ён у дзяцінстве таксама пакатаўся) шмат вандруем, зьмяняючы адно аднаго за стырном аўто.

Упершыню пасля нараджэння дзяцей мы выбраліся да мора, калі малодшы толькі пачаў хадзіць. Быў ліпень, сонца пякло няшчадна. Ад Кіева да Адэсы пяцьсот кіламетраў. Мы спадзяваліся трапіць туды да вечара. Я, хоць і сядзела спераду, глядзела больш назад: дзеці паводзілі сябе вельмі неспакойна. Муж даўно стаміўся, сілы былі на мяжы, таму месца кіроўцы саступіў мне адразу ж, як толькі дзеці супакоіліся і паснулі, зможаныя гарачынёй. І ён таксама хутка адключыўся, адкінуўшы сядзенне. Так я і засталася адна сярод соннага царства. Таксама з задавальненнем бы падрамала, але ж... муж даваў ужо храпака на ўвесь салон, дзеці мірна пасопвалі. Што ж, я гучней падкруціла ўлюбёную музыку і выціснула на ўсю моц педаль акселератара. Хуткасць была шмат вышэй за дазволеныя дзевяноста, але за ўвесь час вандроўкі па Украіне мы не пабачылі ніводнага «даішніка». Дый сітуацыя на дарозе заставалася спакойнай, яе шырокае палатно нячаста ўзрэзвалі аматары праімчацца з ветрыкам, раз-пораз — фуры, ну й зусім рэдка — мясцовыя вяскоўцы, часцей на «Жыгулях», «Масквічах» ці трохколавых матацыклах...

Аднастайнасць заваражвае. Яна гіпнатызуе, прычым так незаўважна, што не паспяваеш злавіць той момант: вось зараз ты яшчэ бадзёры, хутка рэагуеш на любую сітуацыю — а праз хвіліну патанаеш у салодкім мроіве думак, успамінаў, уяўленняў.

Сонца, разамлелае ад уласнай гарачыні, ляніва ліло на зямлю свае прамяні. Па абодва бакі трасы раскінуліся бясконцыя прасціраdlы палёў, быццам сшытыя з рознакаляровых квадратаў: жоўтых, салатавых, карычневых, цёмна-зялёных... Зрэдку іх перасякалі палосы стромкіх, як свечкі, таполяў, што раслі сцяной, ахоўваючы глебу ад моцных вятроў. Карцінка не была статычнай: кожны міг нешта змянялася, мільгалі прыдарожныя слупы, але даляглял па-ранейшаму заставаўся на месцы і ўсё падавалася надзвычай аднастайным.

Я зняла заручальны пярсцёнак і стала сціскаць яго губамі — да болю, наколькі ставала моцы. Так было лягчэй кантраляваць сябе і супраціўляцца сну.

...Дзіўна ўсведамляць (і нават не верыцца часам), што я — цяпер — тут. За стырном аўто. Жывая, здаровая. Муж, дзеці... Усё магло б быць зусім інакш...

Зноў перад вачыма яскрава, як быццам ён тут насамрэч, паўстаў Дэніс. Глыбокі ўдых — выдых. Удых — выдых. Не раскісаць! Усе слёзы выплакаліся, хопіць!!!

Што там увесь час маячыць наперадзе? Няўжо фура так хутка нясецца, што ўжо хвілін дваццаць нельга яе дагнаць? Не-е-е, гэта не па-нашаму! Аўто паскорылася, стрэлка на спідометры рэзка тарганулася ўправа. Адлегласць пачала скарачацца. Дэніс застаўся далёка за спінай...

...Толькі, Бог мой, чаму так балюча?! Што за ідыёт выдумаў, быццам час лечыць? Дзе там! Але калі ёсць дзеці, то будзеш жыць дзеля іх. Праз самы неверагодны боль...

Гэта маглі б быць нашы з Дэнісам дзеці!!! Дзе і калі я што парушыла, што я зрабіла не так? За што мне гэта? Бог мой, у мяне зараз узарвецца мозг! Калі б хоць ведаць сваю правіну ў нейкім мінулым жыцці, лягчэй было б змірыцца.

Аднойчы падалося, што боль той стаў сціхвацца. Дэніс заставаўся жыць глыбока ў душы (і я нібыта прызвычаілася да новага адчування: размаўляла з ім, як быццам ён побач, раілася па ўсялякай драбязе). Больш не хацелася заснуць, каб не прачнуцца, не наварочваліся слёзы з нагоды і без нагоды па трыццаць разоў на дзень, я аднавіла трэніроўкі, бо ўлетку зноў (упершыню пасля таго) збіралася выехаць на скалы.

Потым з'явіўся Алекс. Ён так хутка і незаўважна ўвайшоў у маё жыццё, паўсядзённасць, думкі, справы... Каб яшчэ з месяц таму мне сказалі, што такое магчыма, не паверыла б. Ён зладзіў у мяне дома хатні кінатэатр, кожны вечар прыносіў цікавыя фільмы: трылеры, камедыі, дэтэктывы... Спачатку ўгаворваў глядзець іх разам, а потым я пачала лавіць сябе на думцы, што ўжо чакаю яго, чакаю новай порцыі эндарфінаў (праўда, не ведала, чаго хацелася больш: забыць пра ўсё, паглыбіўшыся ў чужыя прыгоды на экране, ці непасрэдна Алекса, яго цёплых рук, усмешкі, слоў). І вось — Алекс побач, спіць... Як неспадзявана...

...Зноў ажыў Дэніс. Глядзіць на мяне па-добраму, без ценю папроку. Трошкі схіліўшы на бок галаву, ледзь прыкметна ўсміхаючыся. І яго светла-зялёныя вочы зноў іскрацца на сонцы, як і тады... У самай глыбіні шырокіх зрэнак з'яўляецца цяпельца, спачатку ледзь заўважна, а потым усё ярчэй, і вось — вочы колеру хрызаліту праменяцца, дакранаюцца да душы, атуляюць яе пяшчотай, разуменнем... Ён працягнуў да мяне руку. Марудна, быццам баяўся спалохаць...

...Аўто вільнула ўлева. Я схамянулася, быццам вынырваючы са шчаслівага палону. Ці як рыбіна, выкінутая са сваёй стыхіі на халодныя камяні. Першае, што зафіксавала свядомасць, была чужая рука на стырне, што трохі павярнула яго ўбок. Траекторыі руху легкавіка і фуры не перасякліся. Я завяршыла абгон, вярнуўшыся на сваю паласу. Унутрана падрыхтаваўшыся пачуць ад мужа ўсё, чаго я вартая як кіроўца: толькі што ледзь не «ўгробіла» ўсю сям'ю, заехаўшы акурат пад фуру. І раптам чую: Алекс па-ранейшаму пахрапвае... Дыханне роўнае, як і было...

Свастыка

Лявон ВАЛАСЮК

Ён ішоў па пероне ўздоўж блісткучых рэек у промнях спякотнага абедзенага сонца ў мой бок: чарнявы хлопец крыху вышэй сярэдняга росту, гадоў на сем-восем маладзейшы за мяне. У чорных пантофлях, чорных нагавіцах і такога ж колеру майцы без рукавоў, з-пад якой віднелася загарэлае мускулістае цела. Па смуглым скуластым твары можна было здагадацца, што ў яго продкаў цякла ў жылах цыганская ці татарская кроў.

На левым прадплеччы я разглядзеў выкалатую фашысцкую свастыку памерам з пяць колішніх савецкіх капеек. Так нечакана было пабачыць яе ў невялічкім гарадку на плячы маладога чалавека. Прыпомнілася з літаратуры, што фашысты расстрэльвалі цыганоў нараўне з яўрэямі і камуністамі. «Пэўна, галава не ведае таго, што рукі робяць?!» — падумаў я, назіраючы за хлопцам. Захацелася адразу саданучь яму ў грудзі нагою, каб толькі не бачыць тую чорную свастыку на прадплеччы...

Той заўважыў мой погляд на яго плячо. На гэта было, відаць, усё і разлічана: справакаваць мяне альбо каго іншага на нейкія разборкі. Яго цёмныя калючыя вочы зіркалі ў мой бок, нібы прамаўлялі: «Вось я магу гэта сабе дазволіць, а вы ўсе?!.»

Такія дзікаватыя вочы я ўжо недзе бачыў: хутчэй за ўсё часцяком па тэлевізары ды на службе ў войску ў аднаго сяржанта-старaслужачага з Магадана.

Па ўсім было відаць, што хлопец не мясцовы, але адкуль ён з'явіўся тут, у горадзе майго дзяцінства, куды я часта прыязджаю да радні і сяброў?

Было бачна, што «нацы» выбраў мяне аб'ектам для правакацыі. Саступіць яму, зрабіць выгляд, што не бачу свастыку, — такога сабе дазволіць я не мог.

— Малады чалавек, а піва са мною папіць не жадаеце?! — паспрабаваў я абяззброіць яго.

Незнаёмец прыпыніўся амаль насупраць, глянуў па баках.

— Да цягніка яшчэ доўга, а кампаньёна няма. Бачу, што і табе горача ў тваім чорным. А мо ў цябе жалоба, то прабач...

Незнаёмец яшчэ раз азірнуўся, нібы асцерагаючыся «падлянкі» з майго боку, але ні адзін мускул не варухнуўся на яго твары.

— Вы нешта хочаце ад мяне? — запытаў халодным голасам незнаёмец, здымаючы і намотваючы чорную майку сабе на левую далонь.

«Адразу рыхтуецца да бойкі», — трывожна падумаў я, адзначыўшы, што нікога знаёмага на пероне няма. На гэты раз давядзецца ўсё вырашаць самому.

— Дык што вы хацелі? — яшчэ раз, больш настойліва, перапытаў незнаёмец. У яго голасе ўсё яшчэ адчувалася варожасць і жаданне размяць мускулы.

— Хадзем пап'ем піва. Бачу, ты таксама адзін. Раскажаш, што і як. — Я стараўся быць спакойным. Бачна было, што мая прапанова збіла хлопца з панталыку, і ён нават зніякавеў, неяк абмяк, расціснуў кулакі.

«Нацы», які назваўся Мікітам, асцярожна пагадзіўся, і мы зайшлі ў невялічкі бар. Узялі па бутэльцы халоднага піва, прыселі за столік непадалёк ад дзвярэй: там былі вольныя месцы. Побач сядзела кампанія хлопцаў і дзяўчат, якія спакойна гаманілі паміж сабою аб нечым мясцова-малаважным.

— Навошта ты гэта зрабіў сабе? — нарэшце запытаўся я, адпіваючы з бутэлькі. — Невядома, як складзецца тваё далейшае жыццё, але з гэтым хадзіць па зямлі не вельмі прыемна і патрэбна.

— Гэта зусім нецікавая гісторыя, пра якую не хацелася б і ўспамінаць, але... — Мікіта ўсё яшчэ насцярожана глядзеў на мяне. — Неяк тусаваліся на хаце, гулялі ў карты. Дык я прайграўся, і ў выніку мне накалолі гэтую свастыку, сілаю, пры дзяўчатах... Я нічога не мог зрабіць. Цяпер з гэтым даводзіцца жыць. Так вось і хаджу. Улетку гатовы да таго, што нехта ў любы момант захоча мне морду набіць, але я не раю. Спецыяльна потым доўга трэніраваўся, каб пры патрэбе даць здачы. І вось што дзіўнае... Гэтая наколка змяніла ўсё маё нутро, я стаў зусім іншым чалавекам — развучыўся любіць людзей. Зусім не збіраўся з табою ўступаць у бойку, але каб ты мяне зачапіў, то даваўся б патузацца, а так...

Я глянуў на гадзіннік: трэба было спяшацца.

— Ты едзеш куды ці сустракаеш?.. — запытаў я ў Мікіты.

— Сустракаю сябра. А на цябе звярнуў увагу таму, што паказаўся знаёмым: недзе бачыў раней.

— Магчыма, свет цесны.

У гэты момант да нашага століка падышоў адзін з мясцовых з недапітым півам у куфлі і ўставіўся на Мікіту:

— Падла, а ты што носіш на плячы? Ты нічога тут не пераблытаў? — незнаёмец маючкнуўся і лінуў рэшткі піва ў твар Мікіту. Той хацеў рэзка прыпадняцца з-за стала, але двое хаўруснікаў мясцовага ў адно імгненне апынуліся за спінай Мікіты, прыціснулі плечы да стала і заламалі рукі.

Усё адбылося так хутка, што я не паспеў нічога зразумець. Спрабаваў нешта сказаць, але адляцеў убок і ледзь не страціў прытомнасць ад спрактыкаванага ўдара ў дыхавіну. А да Мікіты падышоў яшчэ адзін аматар піва і цыгарэтаю спакойна прыпаліў свастыку спачатку на адным, а потым на другім плячы. Той застагнаў, тарганууся, паспрабаваў вызваліцца — марна.

— Міліцыя! Міліцыя! Дзе тая міліцыя?!. — крычала ў трубку тэлефона бармэнша.

— Не раім табе больш тут з'яўляцца і дэманстраваць свае плечы, як шалава. Можаш у наступны раз і ласты склеіць, — пагрозліва сіпеў светлавалосы здаравяка ў сініх джынсах. — Гуляй!...

Я пацягнуўся на перон, а Мікіта выскачыў з бара і недзе знік за яго будынкам. У паветры адчуваўся непрыемны пах паленай чалавечай скуры.

Нішто не паўтараецца

Аксана ДАНІЛЬЧЫК

Суіснаванне

Неба
падступае з усіх бакоў,
разганяе птушак,
але на імгненне
спыняе свой наступ.

Вочы коткаў,
сцішаных на дрэвах
насупраць акна,
ўспыхваюць жоўтымі водблiскамі
і адлюстроўваюцца
ў маіх зрэнках.

Хачу выйсці на вуліцу,
але так і застаюся
на трэцім паверсе
сам на сам з пачаткам ночы,
а навальніца
выкручвае рукі маланкам
і шпурляе камякі хмараў мне на балкон.

Ноч яшчэ нейкі час
углядаецца ў мяне,
а калі ёй гэта надакучвае,
апускае аканіцы дажджу,
і я пэўны час нічога не бачу.

Мы суіснуем
у адной матэрыяльнай прасторы
і адлюстроўваемся адно ў адным
незалежна ад адлегласці.

Толькі калі ўжо зусім блізка
бывае балюча.

* * *

У эпіцэнтры стыхіі
мой дом апынуўся, калі
вецер прыціснуў хмару да акна,
яна расплюшчылася
і пацякла цёмна-сіняй мельмай,
падхопліваючы зоркі.

Акіян не прадугледжваў
ніякага выйсця з гэтай замкнёнасці,
я і не спрабавала.
Толькі глядзела, як плынь
імкнулася выціснуць шкло,
а шкло супраціўлялася,
і пакуль яно супраціўлялася,
я жыла.

Так магло б працягвацца
дні і гады,
бо ці ёсць шанец
перамагчы стыхію?

Толькі чакаць,
калі аслабне яе сіла,
спадзявацца,
што вытрымае шкло,
і пісаць.

А магчыма,
толькі так і можна
перамагчы стыхію?

* * *

Момант,
калі бледна-ружовае неба
бэзавай фальбонай
накрыла плечы будынкаў,
разгарнуўся
ва ўсёй сваёй касмічнай пышчоце.

Інверсія звыклых колераў,
залежная ад невідавочных
для мяне працэсаў,
адбылася,
і ў бледна-ружовым небе
паўстаў
нерухомы шэры дым.

Так, я памятаю:
нішто не паўтараецца.

Зямля паварочваецца,
і ружовая паласа
страчвае свой колер.

Я застаюся
сам на сам
з чорнай бясконцасцю,
якая растрэскваецца,
бы старая фарба,
высыпаючы
праз белыя прожылкі
зорны пыл.

І я падстаўляю яму далоні.

* * *

На чырвонай выспе
сярод акіяна
спыняюцца белыя лебедзі.
І калі яны ўзмахваюць крыллем,
калі яны ўзмахваюць крыллем,
хваля цёплага святла
ўздымаецца ў паветра.

Гэтыя флюіды
разлятаюцца па зямлі
і абуджаюць высахлыя фантаны
ў спусцелых гарадах,
а на людскія душы
сыходзіць прасвятленне.

Няўлоўная энергія
лебядзіных крылаў
для мяне рэальней,
чым шэрая сцяна насупраць.

Бо ці існуе рэальнасць,
якую я не заўважаю?

Але я ведаю дакладна:
у тыя імгненні,
калі сонца завешвае
вогненнымі фіранкамі
вокны шматпавярховак,
на чырвонай выспе сярод акіяна
лебедзі ўзмахваюць крыллем.

* * *

Зіхатлівы трохкутнік,
аддзелены роўнымі лініямі
ад туманнага паветра,
праменіцца з ліхтара.

Нібы на тонкія пруткі
накінулі залацістую арганзу,
якая ледзь прыкметна калыхаецца,
ствараючы ілюзію плыннасці.

Плыннасці часу і прасторы,
залатога і шэрага,
і – нерухомасці цемры,
што акаляе мяне з усіх бакоў.

* * *

Разумець гэты свет
блакітны і залаты,
праплываць па яго затоках
то смутку, то радасці,
ведаць,
што бездань ёсць пад табой,
і бездань ёсць над табой.

І што адна смерць
не бывае больш смяротнай
за другую смерць,
бо калі мы ўсе неразумныя
ў адной лодцы —
ніхто не большы і ніхто не меншы,
а проста дай нам Божа даплысці
да берага.

Паўночнае мора
то падбягае, то адбягае,
светлае мора невыразных адценняў
пад сонцам ці пад дажджом
абыякавым.

У кожнага была свая параза
ці не так?

І хтосьці бачыў,
як ноч выплёўвала
крывавыя згусткі болю
на бязмоўныя пляжы Дункерка.

Гульня

Беглі ўслед за вясновай вадой,
лавілі словы-караблікі,
а потым мружылі вочы
і глядзелі праз хісткія промні,
як словы, вылаўленыя ў ручаях,
аблытаныя сонечнымі ніткамі,
сушыліся пад бліскучымі
прышчэпкамі-саламандрамі,
як вецер казытаў іх ветразі
і змушаў ледзь чутна
шамацець ад задавальнення.
І неслі на працягнутых далонях
набытыя скарбы, а зямля
распраўляла цёмна-зялёнае
крылле лясоў
з белымі пёркамі бязлістых
бярозаў...

Прашу цябе, давай пагуляем яшчэ раз.

На мастку

Рыбкі хаваюцца
ў мутнай вадзе,
ты ж не схаваешся
анідзе.

Сонца і вецер,
хвалі дрыжаць,
рыбкі блішчаць
як лязо нажа.

Не запавольвай
здзіўлены крок,
бо пад табой
таямніца і змрок.

Ў мутнай вадзе
не пабачыш красы
травы –
тапеліцы
валасы –

плынь апускае
на глеісты дол,
дзе анічога
не бачна вакол.

Цэліўся доўга
ў рыбку прамень,
а перастрэў
твой спалоханы
цень,

цень пахіснуўся,
з'ехаў набок —
не запавольвай
здзіўлены крок.

Ноч

Ліхтар
расплываецца па фіранцы
імпрэсіяністычным акцэнтам,
цені вазонаў выцягваюцца
да памераў дрэваў
і накрываюць прастору.
Я згарнуся
пад іх абаронай
калачыкам,
як Маўглі,
што стамлёна
прылёг на траву
і слухае джунгляў
пранізлівыя галасы,
і згадвае
тыгра Шэрхана абпаленыя вусы,
пакуль не прыйдзе Багіра,
каб забраць мяне
ў падсвядомасці
чорныя гушчары,
каб песціць мяне
і трымаць там,
пакуль яе не асляпіць
чырвоная кветка
зары.

* * *

Паклала на ваду рукі,
і пад маімі далонямі
ускалыхнуўся сусветны акіян:
той, што забірае маю памяць,
а мяне запаўняе сваёй:
не адчуваць мінулага,
не прадбачыць будучыні —
хіба не ў гэтым
найвышэйшая асалода
існавання?

Цёплая плынь і халодная плынь
у неперааадольным імкненні
да гармоніі
то страчваюць раўнавагу,
то зноў набываюць,
а сонца бліскае імпульсамі святла
і прабягае па гэтай
бясконцасці хваляў
па гэтай нязменнай зменлівасці вады
як усмешка, што прабягае па твары,
імгненна асвятляючы яго рысы...

А неаформленыя словы
коцяцца па схілах аблокаў,
адлюстраваных на яго паверхні,
і паглынаюцца сіняй безданню.

Прафесар

Альберт ЛАЗАКОВІЧ

Гэта гісторыя магчыма падасца падобнай на шматлікія гісторыі пра трагічныя лёсы бязвінных ахвяр бальшавіцкага бязлітаснага рэжыму. Тым не менш аўтар палічыў карысным данесці да сучаснага маладога чытача яшчэ адну драматычную гісторыю...

Санаторый

Восень 1964-года. Мне, маладому ленінградскаму інжынеру, пашчасціла атрымаць не зусім профільную пуцёўку ў Сестрарэцкі кардыялагічны санаторый, і я нечакана апынуўся сярод шматлікіх сардэчнікаў амаль з усяго Саюза. Народ там сабраўся розны: карагандзінскія шахцёры, піцерскі разначынны люд, адстаўныя партыйныя функцыянеры (нават пара былых сакратароў абкамаў партыі з волжскага рэгіёна) і гэтак далей. З першых дзён заезду гэтыя пакутнікі сардэчных хвароб пачалі ўтвараць групоўкі па інтэрэсах, дзе абмяркоўвалі, акрамя хвароб, безліч жыцейскіх і грамадскіх праблем збяднелай краіны. Карацей кажучы, патрохі ўсталёўваўся (амаль на месяц) гарманічны лекава-выратавальны ансамбль. Але знаходзіліся арыгіналы, аматары зялёнага змія, якія неасцярожна блыталі рэжым жыцця і паводзін у кардыялагічным санаторыі з рэжымам і паводзінамі ў дамах адпачынку маракоў гандлёвага флоту. І шчыра абураліся на патрабаванні адміністрацыі датэрмінова (і ганебнага) іх вяртання ў родныя калектывы...

Мне пашанцавала на суседа. Дзядзька Рыгор спалучаў у сваёй асобе букет рыс чалавека дабразычлівага, знаходлівага, які пабыў і студэнтам Тэхналагічнага інстытута, і будаўніком Камсамольска-на-Амуры, а ў час вайны — камандзірам браняпоезда. Цяжкая кантузія і раны амаль пазбавілі яго зроку, але не пачуцця гумару і аптымізму; у час прагулак ён заўсёды быў у атачэнні купак пераспелых прыгажунь... Нехта з гэтых зачараваных кабет, у зручны час маёй адсутнасці ў пакоі, працягваў з яшчэ большай асалодай і адданасцю моўчкі выслухоўваць дзядзьку Рыгора ў яго моцных абдымках.

Нашы з ім вячэрнія гутаркі пра сапраўдныя рэаліі мінулых 20-40-х гадоў, сведкам ці ўдзельнікам якіх ён быў, шмат у чым папоўнілі палітру маіх ведаў пра перажытае ў той час краінай і народам.

Дзіўны пацыент

...Ён з'явіўся ў санаторыі з невялікім, у 3–4 дні, спазненнем. І адразу прыцягнуў маю ды іншых наведвальнікаў сталовай увагу сваёй пастацыцю, тварам і нязвыклай манерай размаўляць упэўнена, з далікатнай годнасцю, што падказвала яго прыналежнасць да няпростых — навуковых альбо ўладных — колаў. Карціну салідансці падкрэслівалі акуляры ў залатой аправе (не савецкага гатунку) і дарагі касцюм цёмна-блакітнага колеру. Уменне далікатна карыстацца сталовым інструментарыем таксама выдавала выхаванага чалавека. У маёй галаве імгненна ўзнікла паважлівая мянушка «Прафесар». Усё паказвала на тое, што гэты чалавек «лагічна» знаходзіцца тут, у кардыялагічным санаторыі, у адрозненне ад мяне, 27-мі гадовага інжынера, якому пашчасціла за сціплыя навукова-інжынерныя справы атрымаць ад прафкама інстытута гэтую «гарашчую» пуцёўку.

Некалькі дзён мы не бачыліся з ім з-за «накладак» лекавых працэдур, таму ў наступны раз за вячэрай я больш уважліва разгледзеў яго. Ён няспешна вёў размову з суседам насупраць, еў нешта тваражнае з гарбатай. Але калі размова паскорылася, адбылося дзіўнае. Мой герой, працягваючы неабходныя для размовы рухі вуснаў, на некалькі секунд «губляў гук». Гэтае тэлевізійнае падабенства ўражвала. Але не было бачна, каб гэтая акалічнасць — дэфект — неяк засмучаў прафесара...

Трохі пра кіруючых

На двары стаяў кастрычнік 1964-года. Цяжкае эканамічнае і міжнароднае становішча дзяржавы патрабавала кардынальных і рашучых змен як у стылі кіраўніцтва, так і ў самім кіраўніцтве. Чакалася адстаўка Мікіты Хрушчова. Пра непазбежнасць гэтага размаўлялі і нашы санаторныя, хворыя на сэрца, ветэраны, якія па вечарах збіраліся каля радыёпрыймача «Эстонія», каб без «глушылак» паслухаць каментары і прагнозы «Голаса Амерыкі» і «Бі-Бі-Сі». Значная частка гэтых слухачоў былі шматвопытнымі і, нярэдка, адказнымі кіраўнікамі... І вось пачуты з прыймача голас дыктара «Бі-Бі-Сі» адразу спыніў спрэчкі. З ледзь прыхаванай іроніяй дыктар паведаміў слухачам аб маючым быць у заўтрашніх выпусках савецкіх газет рашэнні ЦК КПСС пра вызваленне Хрушчова з займаемых пасад «па стане здароўя». Пасля невялічкай (псіхалагічнай) паўзы, ужо не хаваючы іроніі: «Аб рэальным стане здароўя Хрушчова вам раскажа наш карэспандэнт, які летам суправаджаў візіт прэм'ера Хрушчова ў Егіпет на адкрыццё Асуанскай ГЭС». Голасам, пазбаўленым эмоцый, карэспандэнт распавёў пра абед, які Гамаль Абдэль Насэр даў у гонар Хрушчова па прыбыцці дэлегацыі ў Александрыю («Хрушчоў выпіў маленькую»). Потым быў пералёт да Асуана на свята адкрыцця ГЭС. І таксама абед, і таксама «Хрушчоў выпіў маленькую». Насэру (арабу!), значна маладзейшаму за 70-ці гадовага Хрушчова, стала дрэнна. Вось такі «стан здароўя», прамаўляў карэспандэнт, і стаў для атачэння Хрушчова афіцыйнай прычынай для яго адстаўкі...

Плошча была наэлектрызавана: дэлегацыю сустрэлі ганебнымі крыкамі. Калі сарваны ветрам з галавы Хрушчова капялюш паслужліва кінуўся лавіць (і вельмі няўмела) Суслаў, плошча зарагатала...

Навіна, якую даўно чакалі, была ўспрынята значнай часткай слухачоў «Эстоніі» станоўча. «Прафесар» прайшоў моўчкі...

Праз некалькі дзён, вяртаючыся са шпацыру ўздоўж Фінскага заліва, купка адпачываючых, сярод якіх былі і мы з «Прафесарам», абмяркоўвала з іроніяй «мудрыя партыйныя рашэнні». Але мяне трохі здзівіляла абыякавасць «Прафесара» да гэтай праблемы і засмучанасць чымсьці. Пасля абеда мы няспешна крочылі да сваіх «нумароў» на адпачынак, і я неасцярожна заявіў, што пры Хрушчове ж адбылася рэабілітацыя соцень тысяч нявінна асуджаных людзей, а ў партыі пачаўся працэс вяртання да ленінскіх норм жыцця... «Жыцця» я не паспеў вымавіць, бо «Прафесар» імгненна зацінуў мяне ў пакой: «Як вам не сорамна такое казаць?! Вы разумны малады чалавек, пра якія такія «ленінскія нормы» ўвогуле можна казаць у нас? Асабліва для «эліты». Прысядзем, я вам раскажу маленькі, але яскравы эпізод пра палітычную культуру і жыццёвыя звычкі гэтых прыхільнікаў так званых «ленінскіх норм».

«Гэта адбылося падчас афіцыйнага адкрыцця Куйбышаўскай ГЭС. На свята ў Куйбышаў прыляцела высокая ўрадавая дэлегацыя на чале з Мікітам Хрушчовым. Агульнагарадскі мітынг быў прызначаны на 12 гадзін дня, але ўжо за гадзіну да таго плошча была запоўнена шматтысячным натоўпам людзей, прысланых адміністрацыяй заводаў, дзяржаўных і навучальных устаноў. Надвор'е не радавала: дзень быў пахмурны, з Волгі дзьмуў халодны вецер. Настрой мітынгоўцаў таксама быў пахмурны: хранічна дрэннае забеспячэнне горада прывучыла народ не спадзявацца на паляпшэнне жыцця, і таму чакаемая сустрэча «партыі і народа» не давала вялікай надзеі на «радасны вынік». Але ж народ чакаў (мусіў чакаць). 12 гадзін — трыбуна пустая, 13 гадзін — пустая, натоўп пачаў гудзець. Пасля 14-ай гадзіны паказаўся картэж урадавых машын, але іх чакаў ужо натоўп зняважаных людзей, абураных такой непавагай. Плошча была наэлектрызавана: дэлегацыю сустрэлі ганебнымі крыкамі. Калі сарваны ветрам з галавы Хрушчова капялюш паслужліва кінуўся лавіць (і вельмі няўмела) Суслаў, плошча зарагатала...

Паступова дэлегаты размясціліся на трыбуне; я, разам з кіраўніцтвам ГЭС, стаяў непадалёк ад Хрушчова і бачыў яго лёгкую разгубленасць ад такой сустрэчы. Адкрыўшы мітынг, сакратар абкама запрасіў да мікрафона Хрушчова, што выклікала шмат крыкаў, аглушальны свіст. Выступаць было безсэнсоўна: у бок трыбуны нават паляцела нешта з гародніны (хутчэй, пара-другая бульбін). Сакратар абкама разгублена глядзеў на Хрушчова. Той, аглядаючы ўзрушаных мітынгоўцаў, голасна кінуў ім: «Была Самара, Самарай і засталася», і хутка патупаў з трыбуны...

Я на той час ужо добра ведаў, што гэта не першы эпізод няўдалай сустрэчы Хрушчова з народам, бо як навукова-тэхнічнаму кансультанту ўрадавых камісій мне даваялося прысутнічаць на прыёмах шмат якіх маштабных аб'ектаў па краіне. Таму ён, ужо звыклы да такіх «прыёмаў», не згубіў апетыт: як я даведаўся, для гатавання заказанай ім на абед юшкі са свежай сцерлядзі быў пасланы да валгаградскага вадасховішча самалёт... Вось так ажыццяўляюцца так званыя «ленінскія нормы» ў так званых «верных ленінцаў», малады чалавек...»

Я, трохі саромячыся, прызнаўся, што многія ўдзячныя менавіта Хрушчову за сваё вызваленне з лагераў і турмаў... «Прафесар» іранічна гмыкнуў: «Хрушчову? Ведалі б гэтыя «ўдзячныя людзі» пра службовы імпэт гэтага «вызваліцеля» ў справе пашырэння «запланаваных» спісаў так званых «ворагаў народа». Мой даўні калега бачыў нават рэзалюцыю Сталіна на гэтай хрушчоўскай прапанове: «Спыніся, дурань!» А вы кажаце... «вызваліцель». Палітычна вымушаны крок, не больш. Так што раю вам уважліва і акуратна ўспрымаць шмат у чым заблытаную інфармацыю пра трагічны перыяд нашага жыцця і... ніколі не здраджваць свайму сумленню, чаго б вам гэта не каштавала. На жаль, у многіх гэтага не адбылося».

Увесь час яго прамовы я адчуваў ягонае імкненне данесці нешта большае да мяне, мабыць, нейкія важныя старонкі асабістага жыцця. Але перашкаджала гэтаму, хутчэй за ўсё, значная розніца ўзростаў: для пакутных, трагічных аповедаў пра асабістае быў патрэбны больш сталы слухач...

На развітанне «Прафесар», неяк па-бацькоўску гледзячы на мяне, зрабіў амаль шэптам заўвагу: «Вы вельмі прамы, адкрыты і, для нашага часу, неасцярожны чалавек. Сістэма мала ў чым змянілася, не кожнаму можна душу адкрываць»...

Шанцаў выжыць не было. Выратаваць яго мог толькі цуд, і ён здарыўся. Нечакана памёр Сталін. З часам пачала разгортвацца рэвізія «творчай» дзейнасці НКВД-МГБ па масавым вырошчванні «ворагаў народа». «Прафесару» пашанцавала трапіць у першую хвалю амніставаных і рэабілітаваных

Смяротны вір пакут

Наступным днём «Прафесар» пакінуў санаторый. І ўвечары я ў размове з дзядькам Рыгорам падзяліўся сваім адчуваннем чагосьці недасказанага «Прафесарам» пра асабістыя старонкі яго пасляваеннага жыцця. Рыгор цяжка ўздыхнуў і прамовіў: «Мы з ім некалькі вечароў абмяркоўвалі перажытае, ён падрабязна расказаў пра ўсё, што адбылося з ім, яно жудаснае. Табе карысна аб тым ведаць, можа, калісьці дзесьці раскажаш ці апішаш. Так што слухай…

Пад час вайны наш «Прафесар» выконваў адказную працу ў ЗША, займаючы пасаду намесніка ваеннага аташэ па навукова-тэхнічных праблемах, бо ён жа доктар тэхнічных навук у галіне механікі. З групай калег адказваў за навукова-тэхнічнае абгрунтаванне выбару патрэбных відаў тэхнікі і матэрыялаў і якасны іх кантроль. Праца была заслужана адзначана менавіта баявымі ўзнагародамі. Але ж праз нейкі час пасля перамогі ў краіне пачаліся дзіўныя справы. Народ, які вынес жудасны цяжар вайны, чакаў зменаў у эканамічным і ўнутры-палітычным жыцці. Але змены гэтыя безнадзейна затрымліваліся. Непаразуменне і незадаволенасць гэтым замаруджваннем неслі пэўную небяспеку рэжыму. Адначасова стаяла задача замены значнай часткі кіруючага апарату людзьмі, здольнымі выконваць, як і ў час вайны, даручаныя рашэнні любой цаной. Вось гэтыя і блізкія да іх фактары патрабавалі хуткага і «па-бальшавісцку цвёрдага» рашэння. У віры яго выканання бязлітасна вырашаўся і лёс соцень тысяч людзей.

Гэты вір не абмінуў і нашага «Прафесара». Ён і аташэ былі выкліканы ў Саюз, аташэ — у Маскву , «Прафесар» — у Ленінград, дзе праз некалькі дзён былі арыштаваны. «Прафесар» не паверыў абсурднасці, анекдатычнасці прад'яўленых яму абвінавачванняў. Яго, адказнага за навуковае забеспячэнне паставак узбраення, доктара тэхнічных навук, абвінавачвалі ў тым, што ён садзейнічаў пастаўкам у Саюз няякаснай, а нярэдка і гнілой пшаніцы (!). У справе загучала тэма абвінавачвання ў таемнай змове з аташэ і нават з прадстаўнікамі буйных амерыканскіх кампаній-пастаўшчыкоў узбраення. Ад прыроды моцны, «Прафесар» доўга вытрымліваў бязлітасны «мардабой» раз'юшаных бандытаў, седзячы на табурэце з закручанымі за спіну рукамі. Праз пэўны перапынак катаванняў, прызначаны для спробы псіхічна зламаць ахвяру беспераპыннымі, у тым ліку і начнымі, допытамі, нязломны «Прафесар» трапіў у сапраўды жудасны канвеер смяротных пакут: усаджванне на ножку перагорнутага табурэта, іголкі пад пазногці, стаянне голым у вузкай халоднай цэментнай камеры і г.д. Напалову жывога «Прафесара» заносілі ў камеру да наступнага «сеансу». Аднойчы, моцна збіты, ён заўважыў на суседнім ложку новага «калегу», як высветлілася, былога армейца. Дазнаўшыся, з часам, пра сутнасць ідыёцкіх абвінавачванняў «Прафесара», той нечаканна параіў яму прызнаць іх. Па-першае, каб спыніць катаванні, па-другое, сітуацыя цяпер, у параўнанні з 37-ым годам, значна змянілася: гэтыя бандзюгайлы не толькі будуць задаволеныя тваёй згодай, але і змягчаць меру пакарання. «Прафесар»з абурэннем адмовіўся ад гэтай парады, патлумачыўшы сукамерніку, што яго згода пацягне ў засценкі дзясяткі бязвінных людзей.

…Праз некалькі дзён месца армейца вызвалілася, яго заняў моцна «апрацаваны» арыштант у падрапанай марской форме. Як высветлілася, гэта быў заслужаны марскі афіцэр, капітан 2-га рангу, начальнік аператыўнага аддзела штаба Балтыйскага флота. Калі «Прафесар» пачуў пра змест абвінавачванняў марака, ён, пры ўсёй сваёй збітасці, зарагатаў. Фантастычнасць абвінавачвання сягала ўвогуле за межы розуму: марак абвінавачваўся ў арганізацыі перахода Балтыйскага флота ў… Швецыю. Довады марака пра тэарэтычную немагчымасць адначасова зрушыць такую гіганцкую арганізацыю з сотнямі тысяч людзей і сотнямі караблёў з матэрыяльна-тэхнічнай абслугай, ніяк не ўспрымаліся следчымі, і марак быў «запушчаны» па тым жа канвееры катаванняў…

Пасля некалькіх месяцаў няўдалых следчых спробаў выбіць з «Прафесара» прызнанне ў злачынстве ён уяўляў чалавечую разваліну: страціў амаль палову зубоў, магчымасць нармальна размаўляць і рухацца, бо былі адбіты патрэбныя нервовыя цэнтры. У гэткім стане ён атрымаў свае дзесяць гадоў з наступнымі абмежаваннямі і апынуўся на Калыме. Шанцаў выжыць не было. Выратаваць яго мог толькі цуд, і ён здарыўся. Нечакана памёр Сталін. З часам пачала разгортвацца рэвізія «творчай» дзейнасці НКВД-МГБ па масавым вырошчванні «ворагаў народа». «Прафесару» пашанцавала трапіць у першую хвалю амніставаных і рэабілітаваных. Больш за тое, ледзь жывы, ён трапіў у рукі лепшых медыкаў краіны з загадам паспрабаваць вярнуць яму былы чалавечы выгляд…

Дзяржава паспрабавала максімальна кампенсаваць тыя жыццёвыя страты, якія прынесла яму сваёй хваравітай жорсткасцю: поўная рэабілітацыя, вяртанне навуковых, службовых пасад і званняў, а таксама ўсёй сумы неатрыманай за час зняволення зарплаты. У жывапісным месцы бліз берага Фінскага заліва была пабудавана двюхпавярховая, камфартабельная, на той час, дача. Здаецца, можна быць задаволеным такой кампенсацыяй страчанага. Але заставаліся вялізарныя страты, кампенсаваць якія ўжо не была здольная і дзяржава.

Раструшчанае шчасце, ці страсці па Шэкспіру

У чалавека была сям'я: каханая жонка, прыгожая, інтэлігентная жанчына, мілыя сэрцу дзеці — сын і дачушка. І гэтая шчаслівая сям'я пасля арышту «Прафесара» таксама перажыла бязлітасныя пакуты, але іншага кшталту. Як вядома, дзеці «ворагаў народа» аўтаматычна пераводзіліся ў катэгорыю ізгояў, перад імі зачыняліся дзверы прэстыжных ВНУ, для больш дарослых — перспектыўныя напрамкі распрацовак новай, асабліва ваеннай, тэхнікі і г.д. Такая будучыня чакала дзяцей «Прафесара», у першую чаргу сына-васьмікласніка. Гэтую сітуацыю вырашыў выкарыстаць адзін з адказных супрацоўнікаў МГБ, які добра ведаў і «Прафесара», і яго сям'ю, быў тайна закаханы ў жонку «Прафесара».

Нядрэнны псіхолаг, дастаткова інтэлігентных паводзінаў, генерал выбраў тактыку «цішэй едзеш, далей будзеш». Пры першай, нібыта выпадковай, сустрэчы з даўняй знаёмай ён выказаў ей сваё «шчырае» абурэнне тым, што адбылося з яе мужам і абяцаў праз нейкі час высветліць прычыны гэтай «недарэчнасці». Далейшае інфармаванне няшчаснай жанчыны служыла рэалізацыі задуманага генералам любоўнага, амаль шэкспіраўскага праекта. Па «версіі» генерала, «Прафесар», маючы шырокае кола сяброў і калег сярод навукова-тэхнічнага і партыйнага асяроддзя Ленінграда, апынуўся ў складзе антыпартыйнай групы, якая нібыта прапаноўвала шырокую аўтаномію Ленінграду і вобласці ў складзе СССР. Маўляў, гэтыя планы змоўшчыкаў цалкам раскрытыя, іх чакае суровае пакаранне (добра, калі не растрэл). Няцяжка ўявіць, у якім стане апынулася жанчына, яе сям'я, яе дзеці. А «сябар сям'і» раіў не губляць самавалодання, знайсці выйсце з гэтага цяжкага становішча, бо цяпер галоўнае для яе — лёс дзяцей. Пазбаўленая працы, яна страціла сродкі на існаванне, уладкавацца нават на сціплую пасаду, вядома, не атрымлівалася. Аднойчы генерал «па-сяброўску» прапанаваў ёй цалкам разлічваць на яго (яна добра ведала, што ён удавец). Яго нечаканая прапанова выклікала здіўленне (калі не абурэнне) і адмову. Але генерал, які быў вопытным псіхолагам, не пакрыўдзіўся і не змяніў сяброўскіх да яе адносінаў. Яна ж, тым часам, адчувала нясцерпны боль ад безвыхаднасці. Год крыху прытупіў вастрыню пякельных жаночых пакут. Старэнькая маці-настаўніца з вачыма, поўнымі слёз, неяк прашаптала: «Ніхто ня можа цябе асудзіць, дачанька». Даўняя, з дзяцінства, сяброўка некалькі хвілін брыдка лаялася, а потым, загаласіла: «Госпадзі, і за што ты пасылаеш нам, бабам, гэткія нясцерпныя пакуты сардэчныя; які цяжар зваліўся на нашы жаночыя плечы: і пакалечаных мужыкоў выратоўваць, і дзяцей гадаваць!» А супакоіўшыся, цвёрда сказала сяброўцы: «Не мучай сябе, колькі жанчын цяпер вымушаны прайсці праз гэта дзеля дзяцей. Згаджайся».

І яна згадзілася. Хоць адчувала, што страчвае апошнюю надзею на вяртанне свайго жаночага шчасця. І не памылілася…. Прайшоў пэўны час, быў рэпрэсаваны і яе генерал. Яна засталася вольнай: сын і дачка вучыліся ў інстытутах, са сваімі планамі і турботамі.

І нарэшце адбылася іх з «Прафесарам» сустрэча з драматычнай развязкай: ён не дараваў ей здраду, няхай і вымушаную, пакутніцкую. Перанесеныя нечалавечыя здзекі і пакуты нібыта давалі яму чалавечае (а, дакладней, мужчынскае) права не прымаць яе мацярынскай ахвяры, нягледзячы на шчырыя просьбы і нават патрабаванні сына і дачкі…

На пытанне дзядькі Рыгора: «І як жа Вы цяпер жывеце?» ён паведаміў: «Жыву адзін, часта наведваюць дзеці з унукамі, калі-нікалі і яна з імі прыязджае. Галавой я даўно зразумеў тое, што адбылося з намі, але ў сэрцы маім яе няма». Рыгор, пачуўшы гэта, параіў «Прафесару» пасля столькіх пакут кіравацца ў яго ўзросце мудрай французскай парадай: «Зразумець азначае дараваць», на што той з сумам вымавіў: «На жаль, я не француз…».

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» | № 4 (140) | 27 красавіка 2018 | № 15 (578) Новы Час

Наш дзень пачаўся

Мікола АЛЯХНОВІЧ

***

Баяліся,
што не паспеем
на месяц паглядзець,
калі ён хмарны
(зацьменнем
захінуты
месяц
быў).
Пакінулі сябе,
сваё —
намарна —
успамінаем:
фота-негатыў.

***

Аддзялілася —
не аддалілася,
і на шчырае —
ну, бывай!
памалюся,
як ты малілася:
прамаўляла —
не забывай.

Думкі ўслых

Даганяю дождж,
А ён паўсюд…
І ад яго нікуды
Цябе не ўкрасці.
Направаруч — ён там,
А злева — лье,
Наперадзе
і па-за мною —
Дождж.
Ён залаты, той дождж.
Але не мой.
Даруй…

***

Вы зразумейце:
Развітанне
Якраз і ёсць
Яшчэ адно вітанне.
А прывітаемся
Мы ўсе ўжо
Там.

***

З пагардай і абразаю маўчком
Спажыць свой час,
што дадзены ад веку, —
Адно найменне стане з чалавека,
Калі да кону прыйдзе жабраком.

***

Я зразумеў, што недарэчы
Пачуць тваё мне «выбачай»,
Калі ўсе спакаваны рэчы,
Калі ў вачах адзін адчай.

***

Якое сонца, а як грае!
А мне цябе так не хапае
На ранні,
А ці на змярканні…
А калі й хопіць,
То ці хопіць?

***

Жыццё — на знос,
Як той пракос
Пасля касы і сонца…
Час цверазіць —
А што ты змог,
А ці паспеў
Свой скідаць стог?
Знайдзі сябе!

Наколькі змог,
Свой скідаў стог,
А што ў ім —
Знае толькі Бог?!

***

Сябры мае, пакуль вы ёсць
І я вам трэба…
Не так самотна,
бо душа
святлее з неба.

***

А мне ад цябе
аблокаў не трэба:
Ты проста
маё
высокае неба.

***

Вы хочаце сказаць,
Што можна доўжыць дзень…
Калі ж на гэты дзень
Не ўпаў душы прамень,
Такому дню не зіхацець,
Як ні хацець…
Калі ж не захацець —
Ці варта зіхацець?

***

Прастора часу,
дадзеная звыш,
не ўсведамляецца,
пакуль — жывыя…
Калі ж, аднак,
да кону дабяжыш,–
праясніцца:
яшчэ
жывы Я!

***

Наш дзень пачаўся
і дае нам згоду
На ўсё, пра ўсё, ад веку і на век.
Адно, што не тлумачыць
нам прырода:
Навошта ў гэтым свеце Чалавек?

***

Ёсць даланя,
якая нас трымае…
А мы ці ёсць
на гэтай далані?!
Наперадзе —
Жыццёвая прамая,
А паваротаў —
Божа барані!

***

Пабыць хацелася паболей
У хараstве і смутку забыцца,
Ды для такой зямной няволі
Не хопіць аднаго жыцця.

***

Магчыма, нам не ў час
было сустрэцца,
Магчыма, лёс наканаваў нам тое,
Што мы на раз сустрэліся
з табою,
Каб перапалавініць сваё сэрца.

***

Яно было,
Яно мінула,
Але — ёсць!
Як ты ні думай —
Забываць не варта:
На сёння — дома ты,
Назаўтра — госць…
І ганаровая —
Пад карабінам —
Варта.

***

Ты ўсё-такі ў маім жыцці была
І засталася ў ім, і дзякуй Богу!
Бо як бы я сваю спазнаў дарогу,
Калі б мяне па ёй ты не вяла!?

***

Наколькі б рады быў я дню,
Якому ўжо ніколі не адбыцца…
Калі ў тваім жыцці
не будзе месца мне,
Хаця б, як сонечнаму зайчыку,
адбіцца
Адным імгненнем у тваім акне.

Кілім

(З цыклу «Чмялёк сцеражэ садок»)

Аксана ШАЛАК

***

На гэтым даўнюткім кіліме —
Зоранька, кветка, лодка…
Вунь крыллі злажылі
ва ўздыме
Лебедзь і з ім лябёдка.
У зарасніку заблукала
Спуджанае аляня́тка…
На ўзлеску яно не прапала:
Вунь зыркае вокнамі хатка…
І аляня́тка знойдзе,
Перш чым пайсці на луг,
Лустачку хлеба на плоце,
Цмокнуўшы сонейка круг.

***

Чмель сцеражэ мой садок.
Кветачку не пацалуеш, —
Пыжыць ён свой завіток:
– Хто ты? Ч-ч-чаго тут
ш-ш-шуруеш?
– Мой берагун залаты!
Кветачку я ўзгадавала.
А ўберажэш толькі ты
Грацыю пахкага бала!

***

Неба болей не хмурэла, —
Дождж прайшоў. Зямля упрэла.
Поле ўсё — у каласах:
Заспяваў у жыце птах.
Чмель на кветцы загудзеў:
Радаваўся, што даляцеў…
Мятлік крыльцамі — мах-мах:
– Ах! Багацце на палях!

***

На кожнага мятліка
Пахучая кветка.
На кожнага дзятліка
Елка-суседка.
Ты вырасцеш, дзетка,
Ля новых дарожак, —
Але не забудзеш
Бацькоўскі парожак!

***

Хтосьці з торбы чароўнай ночкі
Выпусціў Месяц-поўню…
У радасці нашы вочкі,
Бо страх залез у шпакоўню.
Пакоціцца Месяц небам —
Нібыта дзівосны мячык…
Пакорміцца жытнім хлебам
І знойдзе ля студні глячык.
Блудлівым світанкам ночка
Паскідвае з Месяца стужкі:
А раптам той мяч — сарочкай
Прылёг ля тваёй падушкі?

З украінскай мовы пераклаў Сяргей Панізьнік

Харасмент, альбо Цнатлівы мабільнік

Нявыдуманая гісторыя

Уладзімір МІХНО

Ноч — цёмная і калючая. Прастатыт. Абуджаешся часта, засынаеш не хутка — старасць. Старасць? Хочаце пасмяяцца? Раскажу вам адну гісторыю, толькі цур, каб не чуў мой мабільнік.

Містыка... Даўно заўважыў: містыка здараецца не тады, калі яе чакаеш, а падпільноўвае знянацку — як абухом па цемечку, быццам бы хоча здзівіць, яна, містыка — як той гарэзлівы пацан — абы прыкальнуцца, абы пацвяліцца. У маім жыцці містычнае здаралася не так часта, можа, таму, што я не надта ў тое веру. Ды часам нехаця паверыш.

Нанач заўсёды клаў свой мабільны тэлефон на крэсла побач з ложкам, каб ён быў, як цяпер кажуць, «у крокавай даступнасці». Бо ці мала што... спіш яшчэ, а камусьці не спіцца, швэндай тады голы па хаце, як лунатык, а так, калі што, працягнуў руку — і ты на сувязі. Заадно і час зверыш па мабільніку, святла не запальваючы — зручна.

Дык вось, паклаў я яго аднойчы на крэсла, распрануўся і шусь пад коўдру...

І шанцуе ж мне на мабільныя тэлефоны, хоць і простыя яны ў мяне, не «крутыя», ды заўсёды вясёлыя, яўна з гумаркам, а то і з характарам. Крутых ды розных там сэнсарных мне не трэба, хай моладзь забаўляецца. Спачатку быў «Siemens». Сямёнавічам яго зваў, лабэшнікам моцны, хоць ты ім было цаглiну разбівай. Носіш, вядома ж, у кішэні, дзе яго яшчэ насіць! А ён там паляжыць-паляжыць, засумуе і давай з дуру «коры мачыць». Аднаго разу напалохаў і моцна здзівіў сваякоў, тыя раптам атрымалі ад майго Сямёнавіча пустыя эсэмэскі. Давай мне званіць-трывожыцца, што, маўляў, здарылася, а я і сном-духам не ведаю. Ну зусім як малое неразумнае дзіця. Ды толькі і ў кут не паставіш, і дзягі не ўшпіліш — хіба шчаўбана дасі, а што той шчаўбан броненепрабіваемай электроннай лабаціне!

Пухам яму зямелька! Знік мой Сямёнавіч без вестак, як праз зямлю праваліўся. Выскачыў аднойчы з кішэні, калі я на скутарку па вясне на гарадской дарозе, як на пральнай дошцы, азадак сабе адбіваў і вантробы растрасаў. Сiгануў у свет як у капейку — і памінай як звалі.

І тады я купіў «LG». Кітаец Элік, як цяпер памятаю, дзвесце дзесяць тысяч каштаваў, калі іншыя пад мільён падбіраліся, дармавы можна сказаць. Худзенькі-шчупленькі, кнопачкі, як рэбрачкі — усе аж свецяцца, пералічыць можна. Не тое што ў кішэні, ён табе ў далані паміж пальцаў схаваецца. Ну, думаў, гэты, на выгляд інтэлігентны, хоць гальштук завязвай, сур'ёзны будзе, самастойны, ва ўсякім разе смяяцца з гаспадара за грэх палічыць. Дык ён і не смяяўся дагэтуль ніколі. А тут раптам...

Прыйшоў я дадому стомлены, на працы, за сталом пісьмовым, за камп'ютарам, радоўку адбыў — мусіць, лепей бы ў полі каровы пасвіў, так бы не стаміўся. Памятаю, як пасвілі з бацькам каровак. Па кустах, па пожаньках, да лесу, аж да Логу Каменнага, пад Лісія Норы ганялі. Малы быў, падшыванец яшчэ. Трава гэдак не стаяла ў той час, як цяпер, што ў бадыльнягу палі па вушы хаваюцца, і меліярацыя тады яшчэ зямельку не пасушыла. Атава зялёная адскочыць, каровы яе хутка наўсмак зліжуць, як масла са скрыдла — і пераганяй далей. Пад вечар ужо ног не чуеш. А ўсё роўна так не стамляешся, як цяпер, цярэбячы на працы за кампом патыліцу.

Во ўспомніў маленства. Чаму, можа, прыгадаў? Таму, што сёння, у апошні дзень студзеня, у мяне свята. Асабістае. Свята душы. Яго ў календарах не шукайце, бо яно маё, як кажуць, эксклюзіўнае. Маленькі кавалачак дзяцінства, абразок захаваўся ў памяці, «завіс», як той комп са старою экспішнаю «віндою».

Мы — уся сям'я, я і сёстры — малыя яшчэ. І бацькі дома. Дроўцы ў печцы весела трашчаць, гарачь. Мама ля загнета — ладзіць нам вячэру: «татаву яечню» — так мы звалі амлет, у якім плавалі вялікія прадаўгаватыя любовыя шкваркі, бацька яго вельмі любіў. А на другой, вялізарнай, як жорны, патэльні, сквірчаць грэнкі — чорны сухаваты хлебец смажыцца на таплёным сальцы пад ціхую песню патэльні — нібы па-новай нараджаецца...

Сястра сачыніла і ў сшытак запісвае вершык. Неўпрыкмет падглядваю, і пакуль не «спаліла» мяне ды не засланіла даланёй сшытак, паспеў убачыць: «Ты яечню, мама, сжарь и гренок из хлеба». У коміне вецер скуголіць-свішча, на вуліцы снегу намяло, заўтра, можа, будзем на санках з даху ў гурбу з'язджаць. А тут, на пяколку, нам, дзецям, і кошцы Мурцы так утульна, так хораша! Апошні суровы студзеньскі вечар...

Адбілася-вылепіліся ў памяці, як у матрыцы — на ўсё жыццё. І цяпер у мяне кожнага трыццаць першага студзеня — Дзень утульнасці. Трыумф майго маленства.

Печку тую рускую з пяколкам даўно разабралі і дарогу ля хаты ёй замасцілі, каб не паплыла, і «яечню татаву» ды «гренок из хлеба» не заўсёды ёсць час прыладзіць, дый няма для каго. Кармлю сябе, старога, успамінамі дзяцінства.

Ага, дык на чым жа я спыніўся? Прыйшоў дадому стомлены, ногі прывалок, хапіла сілы распрануцца і схавацца пад коўдраю. А пра мабільнік усё ж не забыўся. Яго, як заўсёды — на крэсла, на адлегласці працягнутай рукі.

Прастатыт пракляты. Паспіш тут! Хіба я там пакімарыў? Цёмначы борздзенька прахапіўся, цікава, колькі ж часу? Працягнуў руку, ды раптам зласліва бліснуў мне ў вочы маленькім блакітным экранчыкам Элік: «Прашу не лапаць...»

Містыка здараецца не тады, калі яе чакаеш, а падпільноўвае знянацку — як абухом па цемечку, быццам бы хоча здзівіць, яна, містыка — як той гарэзлівы пацан — абы прыкальнуцца, абы пацвяліцца

Што? Рука здрыганулася і адскочыла сама, нібы ўхапіў гарачага. Што! Вочы самі сабе не паверылі. Асцярожна, як бы да вужакі, дакранаюся да Эліка, падношу экран да вачэй, спраўджваю: «Прашу не лапаць...» Сон як бураю знесла... Бач ты, які цнатлівец! Не бойся, дурань. Тут жа ўжо, даражэнькі... прастатыт, сам разумееш, каб і хацеў, грэц яго... Ты мне лепей скажы, блін, колькі часу!

Чакай, кажуць, духі ў людзей нават пасяляюцца, а чаму б і не ў мабільнікі? А раптам у яго дух якой-небудзь там поп-дзівы з Галівуда ўсяліўся — Умы Турман ці Мэрыл Сціл, халера іх, язык зломіш. А ўжо не кажу пра іншы орган. Аж галава ўскружылася ад гэткай здагадкі, і лоб успацеў, і «да ветру» тым часам зусім перахацелася. Адчуваю, як у паветры смаленым запахла. Ха... ха... харасмент, бліін!. А што! Калі вунь нават сам Трамп у лапы да тога харасмента трапіў, ледзь быў выкруціўся, ды хто ж тут я такі са сваім прастатытам! Э, не, брат, Масква слязам не верыць. Прышпіляць, як вунь у дзеда Кандрата ў байцы: «Не разбяруцца, зловяць — чык. Тады й даводзь, што ты не бык».

Падхопліваюся, борздзенька бягу шукаць лупу. А вочкі ж мае вочкі, не свеціце ўжо ўночкі... Лупай узброіўся, файлік адкрываю. Чаго ж ты, Элік, хочаш ад мяне, супастат, вымагальнік хрэнаў! Файлік адкрываю, чытаю: «Прашу не лапаць тэлефон — прыватная ўласнасць ён, а не прывабная дзяўчына». І дата: «31.01.2018».

Думаеце, пісьменнік насачыняў? Калі не верыце, запытайцеся... А ў каго, грэц яго, запытацца? Хіба што ў майго авантурнага Эліка? Хто спраўдзіць? Хто пацвердзіць? Хто радачкі дасць?! А толькі, далібог, нічога, слоўца ніводнага не прыдумаў, так яно ўсё і было.

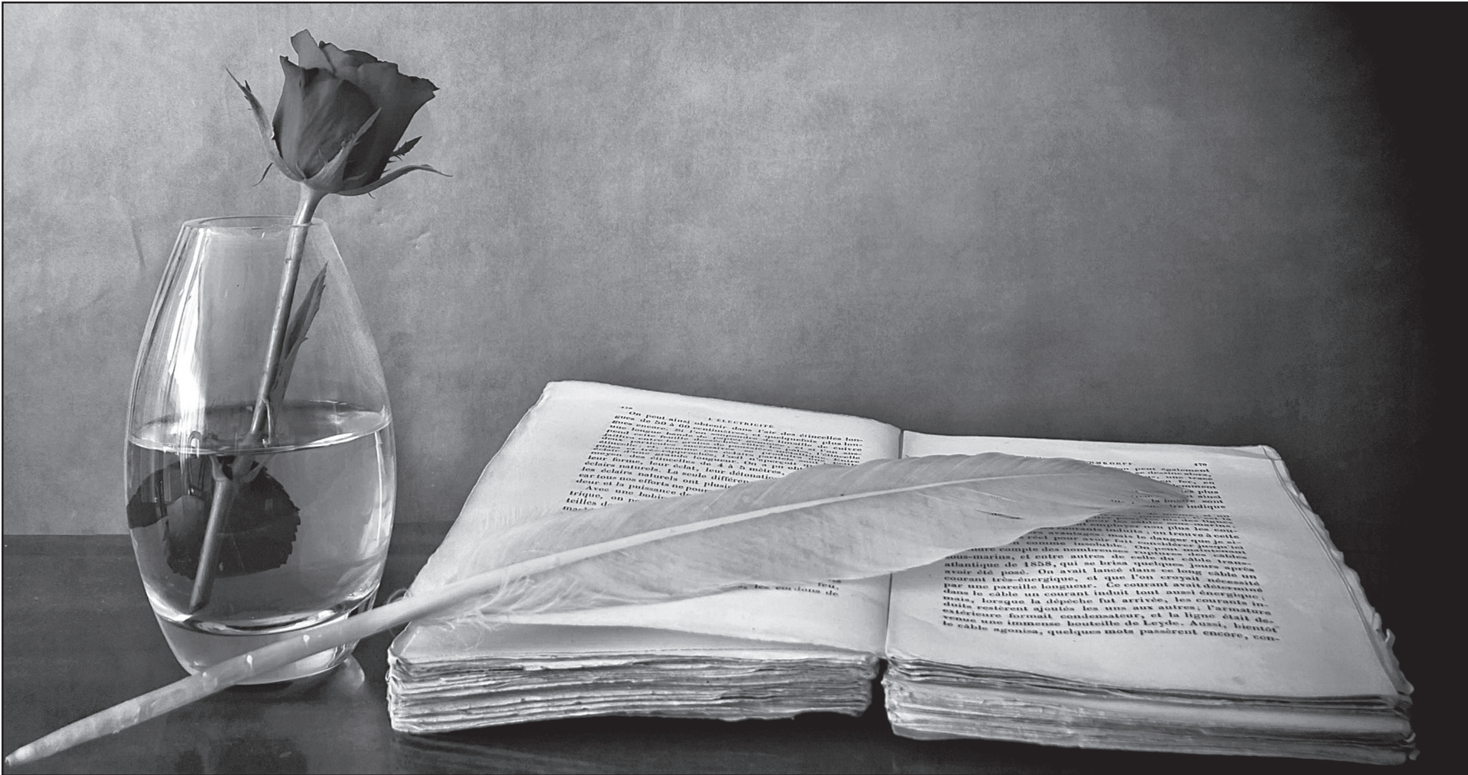
Ляжу, вочы па гарбузу. Сон увесь у комін дымам выйшаў. Цяперака ночанька доўганькай будзе, калі не акалею тут увогуле да раніцы ад роспачы, змогшыся зубамі ляшчэць. А зуб на зуб не трапляе. І сарамоцця не абрацца, быццам і сапраўды якой попдзіве на каленца руку паклаў. А ці ім там, у Амерыцы, сваіх харасментаў мала, што яны ўжо і да чэснага савецкага... Цьфу ты, хай сабе ўжо й не зусім савецкага, а ўсё роўна ж чэснага — і не збэшчанага рознымі іхнімі заакіянскімі штукенцыямі, грамадзяніна дабраліся-дачапіліся. Вось табе, дзядулька, і прастатыт! Ты мне так не жартуй, Элічак! Хай яны там са сваімі мужыкамі самі разбяруцца — хочуць, да спадніцы падпускаюць, хочуць, «бергамскія замкі» сабе вешаюць ды за «венецыянскімі краткамі» цноту сваю хаваюць, а хоць сабе і адразу, як Афіна, з расколатай галавы Зеўса, на свет белы з'яўляюцца. А мы ўжо тут самі сабе, без харасментаў, пажывем, мы ўжо тут як-небудзь па-традыцыйнаму.

Блін! Галава і праўда, як у таго Зеўса, раскалваецца... Чакай, а ці не сам я і сачыніў тую эсэмэску? «Прыватная ўласнасць ён, а не прывабная дзяўчына». Ну так, натуралёва! Бач ты ўжо — склероз! Гадоў мо пяць таму. Унукі прыязджалі. Эліка майго схопяць і давай сваім кралям саплівым названьваць. Узлаваўся дзед і сачыніў вершык. І ў нататках захаваў, не ведаў, як яго скарыстаць? Эсэмэскаю гарэзаў не спужаеш і ад дзяўчат не адвадзіш.

Добра, хай сабе і так. Але чаму сённяшнім днём тая нататка выскачыла? Містыка! Э-эх! Надта мулкім мой Дзень утульнасці атрымаўся, надта ж няўтульна на душы... А мо і праўда ўжо й да нас той харасмент дабраўся, што там яму акіян пераплыць?

Будзеце смяяцца, ды з таго часу перастаў я Эліка побач з сабою ноччу ўкладваць. Лепей ужо, калі што, пашукаю ў цемры. Малайчына, дамогся мой цнатлівы мабільнічак права на асабістае жыццё, дамогся недатыкальнасці. І за колькі там метраў, па-іхняму, нельга набліжацца, каб не ўварвацца, чаго добрага, у асабістую прастору ды не ўляпацца па дурасці ў харасмент? Смейцеся, смейцеся. Як дзед Кандрат казаў: «Смяецца той, хто смяецца апошнім».

«У трохкутніку пачатку і канца»

З Міцкевіча

Сон

Пакінуць змушана мяне, — і ўсё ж
Калі ты ў сэрцы зберажэш каханне,
Знарок заўчасным смуткам не трывож,
Перад расстаннем не ўзгадай расстанне!

Хай з вечару да слёзаў ранку нас
Яшчэ пабавяць хвілі мрой пяшчотных,
І толькі ў самы развітальны час
Атруты — колькі кропляў —
дай смяротных.

Цябе я пацалую, а павек
Сваіх не змружу і на самым сконе,
Няхай засну ў раскошы я навек,
Бы тонучы ў вачэй тваіх прадонні.

І пройдуць дні ці леты над зямлёй,
Калі мне скажуць паўставаць з магілы,
Ты ўспомніш, як заснуў каханы твой,
І з неба сыдзеш, каб яму даць сілы.

Абнімеш, ад пяшчоты рук тваіх
Прачнуся я ў цябе на белым лоне,
І здасца мне, што задрамаў на міг,
Паволі тонучы ў вачэй прадонні.

Праліліся слёзы

Праліліся слёзы знячэўку праз вейкі,
На радасць забаваў свавольскіх анёльскіх,
На ўзлёт маладосці натхнёны, шалёны,
На горыч мужчынскіх абразаў, паразаў;
Праліліся слёзы знячэўку праз вейкі…

З Шэлі

Філасофія кахання

Крыніца да ракі ўцякае,
Рака да акіяна,
А вецер — подых небакраю —
З натхненнем паяднаны.
Павінныя па Божай волі
Душы дзве быць адной,
Але самотнай аніколі, —
Чаму ж не я з табой?

Не будзе даравання кветцы,
Што сябрам пагарджала;
Глядзі, да хвалі вал імкнецца,
Цалуюць неба скалы;
Затоцы — месяц, дзень — зямлі
Нясуць мілосць такую ж,
Але навошта ўсё, калі
Ты не мяне цалуеш?

З Лангфэла

Страла і песня

Пусціў стралу я ў белы свет,
Ды ўпала дзесьці немавед,
Яна ляціць нашмат хутчэй,
Чым зрок пільнуючых вачэй.

Я песню выдыхнуў у свет,
Дый знікла дзесьці немавед,
Хто гэткі хуткі, каб паспеў
Прапільнаваць парыўны спеў?

Праз леты адшукаў — страла
У дубе цэлая была,
А песню ўсю сваю наноў
У сэрцы сябра я знайшоў.

З Герберта

Струна

Пакідаюць птахі
ў гнёздах свае цені

ты пакінеш лямпу
інструмент і кнігу

пойдзем на пагорак
дзе расце паветра

зорку па-за светам
пакажу рукою

ў глыбі пад дзірванам
чуйныя карэньцы

там крынічка хмарак
чыстая трапеча

вецер дакранецца
вуснамі — спявайце!

мы ж ілбы паморшчым
слова не прамовім

німбы наўкол хмараў
што святыя маюць

а замест вачэй нам
камянёў чарноцце

шнары па расстанні
добра памяць лечаць

можа сыдуць блёскі
на пахілых спінах

напраўду напраўду кажу я вам
пропадня вялікая
паміж намі
й светам

Балада пра тое што не гінем

Тыя, што на золку паплылі,
але ўжо ніколі не вернуцца,
на хвалі пакінулі след —

тады ў глыб мора спадае ракаўка
прыгожая, як скамянелыя вусны

тыя, што ўйшлі пясчанай дарогай
але не дайшлі да аканіц
хаця ўжо відаць было дахі —

у звоне паветра маюць спрат

тым, каму выпала асіраціць
празябльі пакой пару кніжак
пусты каламар белы аркуш

насамрэч не памерлі цалкам

шэпт іх ідзе праз нетры шпалер
у столі жыве пляскатая галава

з паветра вады вапны земляў
зроблены рай іх анёл ветру
цела расцярушыць у руцэ
будуць
імчацца па гонях нашага свету

Да ракі

Рака — клепсідра вады метафара вечнасці
ўступаю ў цябе штораз больш іншы
што мог быць аблокам рыбай
альбо скалой
а ты — нязменная нібы гадзіннік
што адмярае
метамарфозы цела і заняпады духу
павольны расклад тканак і кахання

я народжаны з гліны
хачу быць тваім вучнем
і пазнаць крыніцу
алімпійскае сэрца
халодная паходня шумная калона
апірышча маёй веры і роспачы

навучы мяне
рака ўпартасці й трывання
каб заслужыў у апошнюю гадзіну
на адпачынак у ценю вялікай дэльты
ў святым трохкутніку пачатку і канца

З Шэкспіра

Гамлет

Гамлет

Звіхнуўся век — знявечаны! От ліха,
Народжаны я збавіць век ад звіху.

Гертруда

Скінь, добры Гамлет, колер свой начны,
На караля датчан зірні, як сябар.
Не апускай павек сваіх навек,
Выглядваючы ў праху воблік бацькі,
Звычайна — ўсё жывое памірае
І пераходзіць праз прыроду ў вечнасць.

Гамлет

Мо і звычайна…

Гертруда

Так было заўжды,
Здаецца дзіўным што табе, скажы?

Гамлет

«Здаецца»? Не, насамрэч ёсць! Я слова
«Здаецца» не прымаю. Ні мой плашч,
Нібы з атраманту, ні чорны ўбор,
Ні кіслы твар, ні іншы знак пакуты
Не скажуць праўду пра мяне — яны
«Здаюцца» толькі — можна іх сыграць.

Аздобы тыя дэманструюць скруху,
Ёсць большае ўва мне за паказуху.
…………

Быць альбо не быць, — і ў тым пытанне —
Дзе болей годнасці: цярпець свядома
Прашчы і стрэлы жорсткага нам кону
Альбо ўзняць зброю супраць мора
бедстваў
І ў бітве стрэчнай знішчыць?
І… памерці —
Заснуць — няйнакш. І гэтым сном спыніць
Боль духа й тысячы турбот прыродных,
Што дастаюцца целу. Мы жадалі б
Такі мець дасканалы скон. Памерці —
Заснуць. Заснуць! Скон — сон?
Аднак замінка —
Якія мары ў сне смяротным прыйдуць,
Калі мы скінем путы крутаверці?
Грызуць сумненні… Адсюль паклон
Злашчасцям, што іх пажыццёвымі
І робіць. Бо хто трываў бы здзекі часу,
Хлусню прыўладных, кпіны фанабэрных,
Глумленне над каханнем, суд няпраўны,
Чыноўнікаў нахабства і паклёпы
Душой убогіх на высакародных,
Каб ён мог праквітацца па квітках
Стылетам? Хто б цягаў свой цюк набіты,
Патнеў і рохкаў у жыцця загоне,
Калі б жах ад таго, што ж там
па смерці —
Таемны край, ніводны скуль вандроўнік
Не змог вярнуцца — не бянтэжыў волю
Галаваломкай і не змушаў цярпець
Прывычныя цярпенні, а не мкнуць
Да… верагодна, новых? Так свядомасць
З нас баязліўцаў робіць і ўкрывае
Рашучасці прыроджаны румянец
Бялёса-гіпсавым адценнем думкі,
Й зачыны, што саспелі ў сарцавіне,
Па роздуме вядуць свой ток у бок
І не мянуюцца — «учынак».
………

Вам, хто збялеў ад гэтай сцэны,
Мне не паспець усё пераказаць…
Смерць — канваір, які штурхае ў спіну.
Хай будзе так! Гарацыё, я гіну…

А ты жывеш, усім паведай праўду.

Па мне імя скалечаным жыць будзе,
Як час падзеі гэтыя схавае.
Калі ж мяне любіў ты сэрцам верным,
Тады адкінь забавы, асалоды
І з болем удыхай суворы свет,
Каб выдыхнуць маю аповесць.
Гарацыё, я паміраю…
Атрута моцная — мой дух дранцвее…
Далей зацішша.

Гарацыё

Дабранач, добры прынц,
Анёлаў спеў цябе хай залюляе.

Пераклады на беларускую мову
Сержа Мінскевіча

«Любоўю пасвянчоная Жыццю»

У мінулым годзе ў выдавецтве «Галіяфы» ў серыі «Бібліятэка Саюза беларускіх пісьменнікаў» выйшла кніга паэзіі Людмілы Паўлікавай-Хейдаравай «Прыступкі да Храма Святога Духа».

Назва зборніка гаворыць сама пра сябе, адсылаючы да сакральных вышыняў чалавечых памкненняў. Кніга аб'яднала як новыя творы, так і выбраныя, а таксама прапануе чытачу пераклады з польскай, украінскай, рускай, літоўскай і в'етнамскай моў. Паэтычнае крэда ў яскравай форме выказана лаканічнымі радкамі:

У часе, як у даўкім, цяжкім дыме,
іду, паклон аддаўшая быццю —
Любоўю пасвянчоная Жыццю,
Жыццём ахвяраваная Радзіме...

Паэтка не спакушаецца бляскам тэматычнай навізны ці іншымі моднымі плынямі, каб «уціснуцца» ў мейнстрым, а няўхільна запрашае чытача да духоўнага роздуму.

Шчыра кажучы, у наш час рызыкне не кожны творца звярнуцца да неаднаразова перапетай грамадзянскай тэматыкі ды высокай патэтыкі, асабліва ўлічваючы долю здаровага скепсісу ў сучаснага чытача. Аднак паэтка з дапамогай трапнай метафарычнасці і яркай вобразнасці блісkуча балансуе паміж Сцылай казённага пафасу, які ў свой час набіў аскому, і Харыбдай сучаснага нігілізму, які прыгнятае чалавечую волю:

З-пад Белай Брамы зграямі ваўкоў
У бой ідуць апошнія героі...

Вершам Л. Паўлікавай-Хейдаравай не ўласціва сэнсавая цьмянасць ці лексічная эквілібрыстыка; яна не імкнецца і да празмернай інтэлектуалізацыі сваіх твораў. Душэўныя перажыванні не хаваюцца за шматслаёвай метафарычнасцю. Паэтка знаходзіць дакладныя, лагічна вывераныя і, разам з тым, пранізлівыя словы, каб ахарактарызаваць пакутлівы стан душы, якой даводзіцца існаваць у «пракруставым ложку ілжывай дзяржавы».

Паэтка не хавае свайго болю за мову «племені без роду», за Айчыну, абпаленаю гаркавай біблейскай зоркай.

У радках, прысвечаных чорнаму маю, жах чарнобыльскай трагедыі набывае планетарны адгалосак:

Зямляне, узвядзіце саркафаг
над Белай Руссю...

«Прыступкамі да Храма Святога Духа» сталіся і вершы, прысвечаныя радні па духу: Максіму Багдановічу, Васілю Быкаву, Рыгору Барадуліну, Паўлюку Багрыму... У іх паэтка выказала сваю любоў і павагу, боль і захапленне высокім лёсам найлепшых сыноў Айчыны.

Паэзіі Людмілы Паўлікавай-Хейдаравай, матэматыку па адукацыі, падуладныя не толькі функцыі філасофскіх разважанняў ды інтэгральнае ўспрыманне рэальнасці, ёй уласцівыя і тонкі лірызм ды меладыйнасць. Пры тым у любоўнай тэматыцы яна пазбягае прыкрай сентыментальнасці і штучнай манернасці.

Паэтка па-майстэрску валодае словам і ў перакладах, уключаных у гэты зборнік. Яна не толькі максімальна захоўвае вершаваную канструкцыю арыгінала і пазбягае спакусы збіцца на хвалю ўласнай пачуццёвасці, але і надае нанатвору высокую мастацкую якасць.

...На прэзентацыі зборніка «Прыступкі да Храма Святога Духа» ў галерэі ТУТ.БАЙ гучала многа цікавых выказванняў у адрас кнігі. Але калі ў перыядычных выданнях я не знайшла друкаваных водгукаў, вырашыла звярнуцца да аднаго з найбольш аўтарытэтных майстроў паэтычнага слова, каб пачуць яго думку аб творчым узроўні новага выдання.

Людміла Паўлікава-Хейдарава не аднойчы называла Алеся Разанава «чалавекам у лёсе». Зыходзячы з гэтага, немагчыма было не даведацца, як выбітны паэт успрыняў яе новую кнігу

паэзіі. Праз некалькі дзён я атрымала пісьмовы водгук Алеся Разанава:

«Гэта своеасаблівая анталогія аднаго аўтара. У ёй сумяшчаюцца розныя паэтычныя формы, розныя віды верша — ад санета да прозаверша, і яны красамоўна сведчаць аб дасягнутым узроўні майстэрства. Асноўная іхняя асаблівасць — што яны шчырыя, гэта яе вершы, бо яны ўзышлі з яе жыцця, з яе перажыванняў, з яе жыццяпісу і выяўляюцца як споведзі — свае і людскія.

Так, часам, нібы з адбіткам у люстэрку, яна ажно залішне атаясамляецца са сваёй асабовасцю, але ўсё роўна, хочаш-не хочаш, а адпускае яе, і гэты «водпуск», нібы жывіцай, напаўняецца каштоўным досведам; так, часам (найбольш напачатку) яна прамаўляе задужа агульныя словы да ўсёй Беларусі і ад усёй Беларусі, але за гэтымі словамі прысутнічае напаўненне — мелодыя, а яны ўспрымаюцца як словы да нейкай песні.

У гэтую, надзённую, рэчаіснасць яна як бы ўваходзіць аднекуль — з іншай, святлейшай, дабрэйшай, нават шляхетнейшай рэчаіснасці, і гэтая рэчаіснасць становіцца палатном, на якім праступаюць узоры і знакі той рэчаіснасці, і там, дзе яны праступаюць найбольш выразна, там найбольшыя творчыя дасягненні...

У іх асабовае яднаецца з пазаасабовым і выплаўляецца ў формулы і высновы.

Як бачым, класічны верш, населены самацветамі прызнанняў і перажыванняў, для Паўлікавай-Хейдаравай апынаецца плённым, можа, найбольш плённым набыткам».

На заканчэнне пра кнігу скажу так: «Прыступкі да Храма Святога Духа» непадробныя і высокія, аб'ёмныя і шматвымерныя ў мастацкім выяўленні. Гэтая кніга — годны шлях для тых, каго вабіць высакароднасць. Гэтая кніга — адхланне для тых, хто захапляецца любоўнай лірыкай. Гэтая кніга для тых, хто не ўяўляе сябе за межамі нацыянальнай і сусветнай культуры. Удачы чытачам на кожнай яе прыступцы!

Валянціна Осіпава

Некалькі думак у абарону ідавочнага

Роздум паводле лекцыі У. Мікушэвіча «Іван Бяздомны — аўтар рамана «Майстар і Маргарыта»

Філасофія не пасягае на ісціну, а існуе дзеля таго, каб іншыя не прысвоілі чужыя думкі, шукаючы свае, — пісала я некалі ў сваёй першай кнізе «Проста ноч на двары». У тым яшчэ раз пераканалася, слухаючы доўгачаканую (мной) лекцыю У. Мікушэвіча «Иван Бездомный — автор романа «Мастер и Маргарита». Як мінімум, дзве небяспечныя высновы філосафа прымусілі мяне стаць на абарону... калі не ісціны, дык хаця б відавочнага.

«Богоискательство дальше всего от Бога, даже дальше чем неверие в него. Бог не иголка — что его искать?» — як літаратурная фраза, думка падаецца мне прыгожай. Разважанне «всуе» на падобныя тэмы ёсць грэх, здольны давесці да страты розума. Аднак рэальнае жыццё дазваляе прыняць думку філосафа толькі як умоўную, ідэалістычную. Наш свет не населены выключна тымі, хто жыве па прынцыпу — «имеющий глаза да увидит, имеющий уши да услышит». Нараджаецца дзіця — і адразу цягнецца да смочка. Калі ўпершыню адчувае сваё «Я» — пачынае шукаць духоўнае сілкаванне. Абсурднай толькі здаецца карціна: галоднае дзіця, маючы на вуснах малако — выплёўвае з роту смочак, крычыць, шукае яго і зноў выплёўвае. Так бывае з многіх прычын. Ці не падобным чынам у адносінах да боскага паводзіцца чалавек? Як не ўсе немаўляты забяспечаны мацярынскім малаком і нават мамай, так і ў духоўным... Наўрад ці будзе займацца богашукальніцтвам чалавек, адораны святасцю душы і прывіты праведнасцю ўчынку, незалежна ад таго, «акармляецца» ён храмам ці самастойна. Затое да святасці праз церні і змаганні ў пакутлівым пошуку прыходзілі не аднойчы. Богашукальніцтва, уласцівае гістарычнаму перыяду таго грамадства, спрыяла Ісусу займець вучняў. Як і распаўсюджванню хрысціянства.

Можна дамовіцца: богашукальніцтва — паталогія, хранічная хвароба чалавецтва, курыная слепата, лекі ад якой — у прасвятленні.

Другая выснова У. Мікушэвіча куды больш небяспечная за першую. Філосаф сцвярджае, што Хрыстос ёсць «народный вождь». Як доказ сваёй праваты дае прыклад: Ісус Хрыстос разгарае гандляроў ад храма. Не трэба забываць, што ў зямным існаванні Ісус быў чалавекам і не мог фізічна ў кожным сваім імгненні заставацца Богам. Не ўсе словы і ўчынкі Ісуса можна разглядаць як пасыл ад імя Бога. І менавіта ў разгоне гандляроў праявіліся рысы Хрыста-чалавека. Бог якраз цярпеў! Да гэтай пары на іх нават пстрычкі не ахвяраваў. Што крыкнуў гандлярам Ісус? «Дома Отца моего не делайте домом торговли» (Евангелле ад Іаана, гл. 2,16). Каб на той момант ён гаварыў ад імя Бога, казаў бы: «Вон з Майго дома!»

Менавіта ў гэтай памылцы — бачыць Ісуса народным правадыром, змагаром, барацьбітом — крыецца страшны грэх «шчырага патрыёта» Іуды. Неапраўданая надзея змяніць гаротнае існаванне суайчыннікаў, паставіць свайго Настаўніка сапраўдным царом потым штурхнула яго на здраду. З ваяўнічым вобразам Хрыста расчыналіся крыжовыя паходы і войны...

Выбачайце, хачу прывесці навязлівы ўспамін. Старая бабуля-інвалід, разбітая хваробай Паркінсона, па тэлевізары глядзіць велікодныя святкаванні. Уздыхае, рэагуючы на шыльду «цар іудзейскі»: «Калі ж ты ўжо станеш царом?!» Гэта — цёмная бабуля, не здольная зразумець, што Царом Ісус з'яўляецца ўжо дзве тысячы гадоў.

Філосаф У. Мікушэвіч сцвярджае, што не было б хрысціянства, калі б Ісус не быў народным правадыром. Калі б Ісус быў такім, якім філосаф бачыць яго, — не пайшоў бы на крыж! Ад прыроды любой жывой істоце ўласцівы імунітэт самазахавання. Бунтарскай, правадырскай натуры яшчэ «дадаецца» і моцны элемент нязгоды з лёсам — як шлях выжывання. Такі герой не пойдзе на крыж толькі таму, што «наканавана». А самае галоўнае, з чым і кім можа змагацца Ісус? Калі ў свеце ўсё ад Бога і нічога няма акрамя Бога. У змагара свет падзяляецца на сваіх і ворагаў, а Ісус любіць кожнага, ён не змагацца прыйшоў да людзей — паказаць, што любоўю можна змяніць усё, нават саму смерць. Навошта нам дадумваць і прыцягваць за вушы здагадкі? Там сапраўдны барацьбіт ёсць — Варава. Ён паказаны ў біблейскім сюжэце не выпадкова. Каб не зблыталі. Ён — антыпод. Імя бунтара нам паказвае, як лёгка падмяніць ісціну. Варава (Бар абба) з іудзейскай — «сын бацькі». Так Ісус сваім вучням адказваў на пытанні. «Скажы нам: хто ты? Ілля? Месія? Прарок?» — «Я Сын Айца нябеснага».

А. І. Салжаніцын на прыкладзе з жыцця рэальных людзей паказаў у рамане «Архіпелаг ГУЛАГ», што ёсць сіла веры. Лагер ламаў самых моцных, волатаў, змагароў. А квёлых бабуль і лядашчых дзядоў, арыштаваных за веру, не адолеў. Вось у чым сіла Хрыста...

Філосаф даводзіць літаратурны аналіз да абсурднай галаваломкі: мы не маем напрыканцы НІЧОГА: Хрыста — няма, Маргарыты — няма, Майстра няма ад самага пачатку, бо ён страціў сваё імя... Затое само па сабе паўстае пытанне: а Воланд — хто? Аказваецца — магчыма, ён і не той, за каго ўсе яго прымаюць! Вось гэта якраз лагічна. Калі Ісус — «народный вождь», то Воланд сваёй «мощью» цягне — ого-го! (Страшна агучыць...)

Іешуа зусім не падобны на Ісуса, на думку крытыка, таму што вельмі слабы і ніякіх цудаў не стварыў. Але цуды паказвалі і да Хрыста, і пасля яго. Ён мусіў паказаць цуд, бо слабая людская вера. Не ў цудах сіла Ісуса, а ў здольнасці любіць нават сваіх катаў. Бясспрэчна, Іешуа — герой літаратурны, аднак як бы ні вышукваў крытык у ім чорнага «падкладу», — яго там няма. Цяжка ўявіць, што Міхаіл Булгакаў апошнія дні свайго жыцця аддаў на тое, каб стварыць пусты балонік, вобраз «лубочнага Хрыста». Ці мог бы яго «лубочны Хрыстос», «антыпод» паспрыяць дзіўнаму пераўтварэнню Бяздомнага, як у рамане адбываецца. Не гледзячы на «хадульнасць» усіх вобразаў рамана, аўтару ўдалася галоўная ідэя: паказаць квінтэсэнцыю хрысціянства. Ачысціць «краеўгольны камень» ад домыслаў і надбудоў.

Калі б хтосьці мне даказаў, што Бога няма, яго прыдумалі, — я б упэўнена адказала, што прыдумаць Яго мог толькі сам Бог. Слухаючы на гэты раз паважанага мною У. Мікушэвіча, падалося, што філосаф спрабаваў даказаць, што майго Бога не існуе.

Не пярэчыць, толькі пацвярджае мае развагі прыём шматаўтарства рамана ў рамане. Пісаў усё Булгакаў, перадаў аўтарства Майстру, той у свой час паклаў надзею на Бяздомнага, а дапісвае ўрэшце ўжо не той Бяздомны, а прафесар Паныроў, які спазнаў пераўтварэнне. У Старым Запавеце ўвесь час хтосьці цікаўны з народу звяртаецца да Бога з рытарычным поклічам: «ХТО ТЫ?! НУ АДКАЖЫ НАМ — ХТО ТЫ ЁСЦЬ?!» І заўсёды гучыць адказ: «Я — гэта вы».

Кожны з нас стварае Бога. Чалавек і Бог — узаемазвязаныя сасуды, якія разам і развіваюцца. А інакш — навошта мы ЯМУ?!

Людміла Андзілеўка

ПРЭМІІ

Прэмія памяці Астрыд Ліндгрэн

Паводле паведамлення, апублікаванага на афіцыйным сайце літаратурнай прэміі памяці Астрыд Ліндгрэн, лаўрэатам сезона 2018 года стала амерыканская пісьменніца Жаклін Вудсон.

Яна нарадзілася ў 1963 годзе і жыве ў Брукліне (Нью-Ёрк). Ж. Вудсон — аўтарка больш за трыццаць кніг, у тым ліку раманаў і паэтычных зборнікаў. Яна піша ў асноўным для падлеткаў, але сярод яе твораў ёсць таксама і творы для дзяцей і дарослых.

Журы прэміі адзначыла: «Жаклін Вудсон знаёміць нас з маладымі людзьмі, якія змагаюцца за тое, каб знайсці сваё месца ў жыцці. Мовай простай, як святло і паветра, яна распавядае гісторыі з багатым і глыбокім пачуццём. Жаклін Вудсон можа знайсці ўнікальную паэтычную ноту ў паўсядзённай рэальнасці, падзеленую паміж смуткам і надзеяй».

Прэмія памяці Астрыд Ліндгрэн (ALMA) — гэта самая вядомая ў свеце ўзнагарода за дзіцячую і юнацкую літаратуру. Яе прэміяльны памер — 5 мільёнаў шведскіх крон (каля 615 тысячаў даляраў).

Прэмія імя Андэрсана

Паводле паведамлення выдання «Publishers Weekly», на Балонскім дзіцячым кніжным кірмашы былі абвешчаныя імёны лаўрэатаў прэміі літаратуры для дзяцей — прэміі імя Ганса Хрысціяна Андэрсана, якую называюць Нобелеўскай прэміяй у сферы дзіцячай літаратуры.

Старшыня журы прэміі Патрыцыя Алдана ад імя Міжнароднай рады па кнігах для моладзі абвесціла імёны пераможцаў прэміі. Лепшым дзіцячым аўтарам 2018 года стала японская пісьменніца Эйко Кадоно, а лепшым мастаком-ілюстратарам — расіянін Ігар Алейнікаў.

Адной з самых вядомых работ Эйко Кадоно з'яўляецца «Служба дастаўкі Кікі», упершыню апублікаваная ў 1985 годзе ў Японіі і перакладзеная ў ЗША ў 2003 годзе выдавецтвам «Annick Press». Кніга пра маладую вядзьмарку ў горадзе Корык, з якой пачаўся цыкл, была адаптаваная вядомым ва ўсім свеце японскім рэжысёрам Хаяо Міядзакі ў аднайменны анімацыйны фільм. У заяве журы гаворыцца: «У працы гэтага японскага аўтара ёсць незвычайная чароўнасць, спачуванне ды імпульс... Нягледзячы на тое, што Кадоно пастаянна падарожнічае па ўсім свеце, яе гісторыі глыбока ўкаранёныя ў Японіі і паказваюць нам Японію, у якой жывуць усякія нечаканыя людзі».

Ігар Алейнікаў пачаў сваю кар'еру як аніматар на студыі «Саюзмультфільм» у Маскве, перш чым ілюстраваць кніжкі з арыгінальнымі гісторыямі, такія, як «Усе бягуць, ляцяць і скачуць» Даніїла Хармса, так і з класічнымі казкамі і фальклорам, такія, як «Салавей» Ганса Хрысціяна Андэрсана («Purple Bear», 2007). Сярод яго апошніх працаў — рускае выданне «Прыгодаў мышаня Дэспэро» Кейт ДзіКаміла («Махаон», 2009). Журы прэміі пра мастацтва Алейнікава адзначыла: «Гэты выключны ілюстратар умее ўдыхнуць жыццё ў старонку кнігі так, што гэта можа стаць зайздрасцю для яго калег... Акрамя таго, ім быў створаны шэраг неверагодных персанажаў... У працах Алейнікава адчуваюцца руская мастацкая школа, стыль і запал».

Медалі і дыпломы ўручаць пераможцам падчас правядзення 36-га Кангрэса Міжнароднай рады па дзіцячай кнізе, які пройдзе ў Афінах у верасні 2018 года.

Кніга Папы Рымскага

Як паведаміла выданне «RomaSette», у кнігарнях Італіі з'явілася кніга Папы Рымскага Францыска «Бог маладых. Інтэрв'ю з Папам Францішкам» («Dio è giovane»), запісаная ў фармаце гутаркі, якую пантыфік даў 33-гадоваму пісьменніку і журналісту Томасу Леанчыні, і прысвечаная маладому пакаленню.

Кнігу выдала італьянскае выдавецтва «Piemme», а яе публікацыю прымеркавалі да святкавання Сусветнага дня моладзі, якое адбылося ў Вербную нядзелю.

Папа Францішак адзначае: «Калі мы хочам пагаварыць з маладым чалавекам, мы павінны быць «мабільнымі», тады ён замарудзіцца і будзе нас слухаць, ён вырашыць гэта зрабіць». А гэта, на думку пантыфіка, «можа азначаць прагрэс. Дарослыя часта «выкарчоўваюць» маладых людзей, вынішчаюць іх карані, і замест таго, каб дапамагаць ім быць прарокамі на карысць грамадства, робяць іх сіротамі і адкідваюць. Сённяшняя моладзь расце ў спустошаным грамадстве».

Папа Францішак запрашае дарослых «прасіць у нашых дзяцей прабачэння, таму што мы не заўсёды ставімся да іх сур'ёзна. Мы не заўсёды дапамагаем ім бачыць дарогу... Мы часта не ведаем, як прымусіць іх марыць, і мы не можам іх прыводзіць у захапленне».

Гаворачы аб сацсетках, ён адзначае: «Сёння сацыяльныя сеткі як быццам бы прапануюць нам прастору сувязі з іншымі; сетка прымушае маладых людзей адчуваць сябе часткай адной групы. Але праблема, якую цягне за сабой Інтэрнэт, — гэта яе ўласная віртуальнасць: сетка пакідае маладых людзей у паветры і па гэтай прычыне надзвычай няўстойлівая». Альтэрнатывай з'яўляецца «дыялог маладых людзей з састарэлымі». Але «грамадства адкідае і тое, і іншае». Старыя летуценнікі і маладыя пракрокі — гэта шлях да выратавання нашага грамадства: два пакаленні могуць выратаваць усіх».

Нарэшце, пантыфік тлумачыць, чаму «Бог маладых»: «Ён робіць усё новае і любіць новыя рэчы; Ён ведае, як марыць і жадае марыць; будуе адносіны і просіць нас зрабіць тое ж самае, гэта сацыяльнае».

У іншых краінах кніга з'явіцца ў кастрычніку 2018 года.

«Неспакой» у Шведскай акадэміі

Згодна з паведамленнем масавай газеты Швецыі «Dagens Nyheter» са спасылкай на матэрыялы ўнутранага расследавання, нейкім «прадстаўніком культуры», які меў цесныя сувязі са Шведскай акадэміяй (што прысуджае Нобелеўскую прэмію), неаднаразова датэрмінова выдаваліся імёны лаўрэатаў прэміі па літаратуры, якія, згодна з рэгламентам, павінны трымацца ў таямніцы да самага апошняга моманту.

Насуперак правілам, «інфарматар» раней тэрміну паведаміў публіцы, што прэмію атрымаюць Віслава Шымборска (1996), Эльфрыда Элінек (2004), Харолд Пінтэр (2005), Жан-Мары Гюстаў Леклезіё (2008), Патрык Модзіано (2014), Святлана Алексіевіч (2015) і Боб Дылан (2016). Паводле выказванняў адвакатаў, сем надзейных сведкаў, не звязаных паміж сабой, пацвердзілі, што гэтая асоба паведамляла сакрэтную інфармацыю пра лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі.

Акрамя гэтага, расследаваннем было высветлена, што гэты ж чалавек раскрыў імёны двух новаабраных членаў акадэміі да таго, як іх імёны абвясцілі перад грамадскасцю.

Аднак раскрыццё сакрэтнай інфармацыі — гэта не адзінае абвінавачванне ў адрас «прадстаўніка культуры», жанатага, па дадзеных выдання, на адной з членаў акадэміі. Яму таксама інкрымінуюць дамаганні да 18 жанчынаў, праца якіх так ці інакш была звязана з дзейнасцю Шведскай акадэміі.

Вынікам стаў раскол у Акадэміі, калі тры шведскіх пісьменнікі — Клас Эстэргом, Петэр Інглунд і Чэлі Эпсмарк — адмовіліся ад званняў яе пастаянных членаў у знак сваёй нязгоды з ходам і вынікамі разгляду, падкрэсліўшы, што «Акадэмія палічыла за лепшае не годнасць, а дружбу і прыняцце пад увагу іншых абставінаў...». Усе трое адмовіліся паведамляць падрабязнасці, спасылаючыся на прыватнасць.

Пазней апякун Акадэміі — кароль Швецыі Карл XVI Густаў, выклікаўшы пастаяннага сакратара Шведскай акадэміі Сару Даніус, выказаў ёй сваю заклапочанасць у звязку з «сумным развіццём падзей».

Міжнародны дзень дзіцячай кнігі

Ён адзначаўся 2 красавіка. Гэтая дата была выбрана невыпадкова — у гэты дзень 213 гадоў таму нарадзіўся сусветна вядомы дацкі казачнік — Ганс Хрысціян Андэрсан.

Яго папулярныя ва ўсе часы казачныя гісторыі — «Гадкае качаня», «Дзюймовачка», «Снежная каралева», «Прынцэса на гарошыне» і шмат іншых — вядомыя і дзецям, і дарослым.

Свята было заснавана па ініцыятыве нямецкай пісьменніцы Йелен Ліпман — заснавальніцай Міжнароднай рады па дзіцячай кнізе (IBBY). У 1967 годзе рашэннем гэтай арганізацыі 2 красавіка і зацвердзілі Міжнародным днём дзіцячай кнігі.

Мерапрыемствы, якія адбыліся ў гэты дзень, мусілі прыцягнуць увагу грамадскасці да дзіцячай літаратуры і падкрэслівалі тую вялікую ролю, якую маюць кнігі ў фарміраванні асобы кожнага дзіцяці, іх інтэлектуальнага і духоўнага развіцця, у выхаванні маральных каштоўнасцяў маленькіх грамадзян.

Варта адзначыць, што дзіцячая літаратура з'явілася параўнальна нядаўна: да сярэдзіны XVII стагоддзя дзецям расказвалі казкі вусна, а само дзіцячае чытанне зводзілася да вывучэння Біблії. У канцы XVII стагоддзя ў Францыі былі выдадзеныя знакамітыя «Казкі матухны гускі», у якой акадэмік Шарль Перо літаратурна апрацаваў народныя казкі «Папялушка», «Кот у ботах», «Чырвоны Каптурок», «Хлопчык-з-пальчык», «Падарункі феі», «Сіняя барада» і напісаў сваю ўласную.

У XVIII стагоддзі дзеці чыталі ўжо такія знакамітыя сёння творы, як «Рабінзон Круза» Даніэля Дэфо, «Падарожжы Гулівера» Джонатана Свіфта, зборнік усходніх казак «1001 ноч». І толькі ў XIX стагоддзі яны змаглі чытаць спецыяльна для іх напісаныя творы, у прыватнасці — казкі Людвіга Іагана Ціка, Эрнста Тэадора Амадэя Гофмана, братоў Якаба і Вільгельма Грым і Ганса Хрысціяна Андэрсана.

Літаратурная Беларусь
Кіраўнік праекта «ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» Алесь ПАШКЕВІЧ. Рэдактар Барыс САЧАНКА.
Тэлефон для даведак: (8-017) 200-80-91. Адрас электроннай пошты: sbp@tut.by